

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Hämeen keskiaikamarkkinoiden saavutettavuus

Kartoitus ja kehittäminen

Sara Peltola

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sara Peltola	Sivumäärä 72 ja 14 liitesivua
Työn nimi Hämeen keskiaikamarkkinoiden saavutettavuus: kartoitus ja kehittäminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Arto Lindholm, Jyrki Simovaara, Sanni Hallanvaara (Hämeen keskiaikamarkkinat) ja Niina Kilpelä (Kynnys ry)	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Hämeen linnan keskiaikayhdistys ry.	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Hämeen keskiaikamarkkinat -tapahtuman saavutettavuutta. Työn tilaajana toimi Hämeen linnan keskiaikayhdistys. Tavoitteena on todeta tapahtuman saavutettavuuden nykytila sekä tehdä kehitysehdotuksia saavutettavuuden parantamiseksi. Työ toteutettiin peilaamalla tapahtumassa paikan päällä toteutetun saavutettavuuskartoituksen havaintoja ja järjestäjien haastatteluja alan tietoon ja kirjallisuuteen.</p> <p>Kulttuuritapahtumien saavutettavuutta kehittämällä voidaan varmistaa, että yleisön edustajilla on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua tapahtumaan. Saavutettavat ratkaisut palvelevat kaikkien asiakkaiden sujuvaa ja miellyttävää tapahtumakokemusta. Tasavertainen mahdollisuus osallistua kulttuuritapahtumiin on myös ihmisoikeuskysymys.</p> <p>Hämeen keskiaikamarkkinoiden kohdalla suurimpia haasteita ovat tapahtuman saavutettavuudesta vastaavan henkilön puuttuminen, tiedotuksen saavutettavuuden ja saavutettavuudesta tiedottamisen kehittäminen sekä talkoovoimilla toteutettavan tapahtuman rajalliset henkilöstöresurssit ja budjetti. Lisäksi tapahtumapaikkana toimiva Hämeenlinnan Linnanpuisto asettaa tapahtuman saavutettavuudelle omat haasteensa.</p> <p>Tässä työssä esitetyt huomiot ja kehittämis ehdotukset ovat yleensä sovellettavissa muihinkin kulttuuritapahtumiin. Erityisesti ulkoilmassa järjestettäviin tapahtumiin kartoituksia on tehty toistaiseksi vähän. Toivon tämän työn toimivan oppaana ja kannusteena mahdollisimman monelle kulttuurituottajalle lähteä kehittämään tapahtumansa saavutettavuutta.</p>	
Asiasanat saavutettavuus, esteettömyys, kartoitus, yhdenvertaisuus, historiakulttuuri	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Sara Peltola	Number of Pages 72 and 14 attachment pages
Title Accessibility of Häme Medieval Fair: survey and development	
Supervisor(s) Arto Lindholm, Jyrki Simovaara, Sanni Hallanvaara (The Häme Castle Medieval Society) ja Niina Kilpelä (The Threshold Association)	
Subscriber and/or Mentor The Häme Castle Medieval Society	
<p>Abstract</p> <p>The goal of the thesis is to develop accessibility of Häme Medieval Fair event. The thesis was done by request of The Häme Castle Medieval Society. The aim is to determine the current state of the accessibility of the event and make suggestions for its improvement. The work was carried out by reflecting the findings of the accessibility survey carried out during the event and the interviews of the organizers with information from experts and literature from the field of accessibility.</p> <p>Developing accessibility of cultural events helps to ensure the equal opportunity of participation in the event for all members of the public. Achievable solutions make the event experience more smooth and pleasant for all customers. An equal opportunity to participate in cultural events is also a human rights issue.</p> <p>In the case of Häme Medieval Fair the main challenges are the lack of a person responsible for accessibility, the developing of accessibility of information and information about accessibility as well as the limited human and financial resources of the event carried out entirely by voluntary work. In addition to these the venue, Linnanpuisto in Hämeenlinna, sets its own challenges for the accessibility of the event.</p> <p>The findings and development proposals of the thesis are generally applicable to other cultural events as well. So far only few accessibility surveys have been carried out in outdoor events in Finland. I hope this work will act as a guide and as an incentive for other cultural producers to proceed to develop the accessibility of their cultural events.</p>	
Keywords accessibility, survey, equality, historical culture	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tausta	6
2 KARTOITUKSEN TOTEUTTAMINEN	10
3 INTERNET-SIVUJEN SAAVUTETTAVUUS	11
3.1 Sisällön saavutettavuus	12
3.2 Tekninen saavutettavuus	13
3.3 Kehittämisehdotukset	14
4 PAINOMATERIAALIEN SAAVUTETTAVUUS	16
4.1 Kortit	16
4.2 Julisteet	17
4.3 Käsiohjelma	18
4.4 Suurtulosteet	20
4.5 Kehittämisehdotukset	20
5 TIEDOTUS	23
5.1 Saavutettavuudesta ja esteettömyydestä tiedottaminen	23
5.2 Suomikaikille.fi -palvelu	25
5.3 Kehittämisehdotukset	26
6 TALOUDELLINEN SAAVUTETTAVUUS	29
7 TAPAHTUMA-ALUEELLE SAAPUMINEN	30
7.1 Pysäköintialueet ja autopaikat	31
7.2 Sisääntuloväylät ja lipunmyynti	32
7.3 Kehittämisehdotukset	34
8 TAPAHTUMA-ALUEELLA LIIKKUMINEN JA OLESKELU	35
8.1 Teltat, somisteet ja levähdyspaikat	36
8.2 Tietoteltta ja ensiapupiste	37
8.3 Luiskat	38
8.4 Esteettömät käymälät ja lastenhoitotila	39
8.5 Tapahtuma-alueen valaistus	42

8.6 Opasteet ja tietoiskut	42
8.7 Moniaistisuus ja opastetut kierrokset	44
8.8 Kehittämisehdotukset	44
8.8.1 Teltat, somisteet ja levähdyspaikat	45
8.8.2 Tietoteltta ja ensiapupiste	46
8.8.3 Luiskat	47
8.8.4 Esteettömät käymälät ja lastenhoitotila	47
8.8.5 Tapahtuma-alueen valaistus	49
8.8.6 Opasteet ja tietoiskut	49
8.8.7 Moniaistisuus ja opastetut kierrokset	52
9 TURNAJAISTEN SAAVUTETTAVUUS	52
9.1 Kehittämisehdotukset	54
10 PALOTURVALLISUUS	56
11 LAINATTAVAT APUVÄLINEET	57
12 TULKKAUSPALVELUT JA VIITTOMAKIELISET PALVELUT	57
13 SAAVUTETTAVUUS STRATEGIOISSA	58
13.1 Kehittämisehdotukset	60
14 KARTOITUKSEN ARVIOINTIA JA EVÄITÄ TULEVAAN	62
LÄHTEET	68
LIITTEET	73
Liite 1: Ehdotus saavutettavuuden kehittämisen aikatauluksi	73
Liite 3: Turvallisuussuunnitelma vuodelle 2010	77
Liite 4: Saavutettavuuskartoituksen yhteyshenkilöt kohteessa	86

1 JOHDANTO

Saavutettavuus tarkoittaa kaikkien ihmisten tasavertaista mahdollisuutta ottaa osaa yhteiskunnan toimintoihin. Saavutettavuuden näkökulma tulee ottaa huomioon suunniteltaessa viestintää ja fyysistä ympäristöä. Lisäksi saavutettavuuteen kuuluu taloudellinen saavutettavuus, ilmapiiri ja toimijoiden asennoituminen. Saavutettavuudesta ja esteettömyydestä puhutaan usein myös rinnakkain. Tällöin esteettömyydellä viitataan rakennetun ympäristön esteettömyyteen ja saavutettavuudella palveluihin ja muihin esteettömyyden osa-alueisiin kuten lippujen hintoihin, tiedotusmateriaalin luettavuuteen ja siihen, toivottaako esimerkiksi kulttuuritilaisuuden järjestäjäorganisaatio ja henkilökunta kaikki ihmiset tervetulleiksi tilaisuuteen.

YK:n yleiskokous hyväksyi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan joulukuussa 2006. Yleissopimus tuli kansainvälisesti voimaan toukokuussa 2008, kun 20 jäsenvaltiota oli saattanut päätökseen sopimuksen kansalliset ratifiointitoimet. Sopimuksen 30. artiklassa todetaan muun muassa seuraavaa:

Sopimusosapuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa kulttuurielämään ja toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaakseen, että vammaiset henkilöt:

- a) saavat käyttöönsä kulttuuriaineistoa saavutettavassa muodossa;
- b) voivat seurata (...) teatteria ja muuta kulttuuritoimintaa saavutettavassa muodossa;
- c) pääsevät paikkoihin, joissa tarjotaan kulttuuriesityksiä tai -palveluja (...)

(Suomen YK-liitto 2009, 67–68.)

Suomi allekirjoitti yleissopimuksen ensimmäisten valtioiden joukossa, mutta sopimuksen ratifiointia ei ole tätä kirjoitettaessa vielä saatettu loppuun (Invalidiliitto 2010a).

Suomessa saavutettavuuden lähtökohtana on perustuslain kansalaisten yhdenvertaisuutta käsittelevä 6 §, jossa todetaan:

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuoli, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Oikeusministeriö, 1999.)

Toisinaan joidenkin ryhmien kohdalla on tarpeellista turvautua myönteiseen erityiskohteluun, jotta ihmisten tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiille ryhmälle (esimerkiksi lapset, vanhukset, kielelliset vähemmistöt ja vammaiset) suunnattuja erityistoimenpiteitä, joilla edistetään eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Nämä toimenpiteet eivät saa muodostua muita ihmisiä syrjiviksi. (Yhdenvertaisuussuunnittelun suositus- ja opastyöryhmä 2010, 10–11.)

Kulttuuritapahtumien saavutettavuutta on valtionhallinnon tasolla käsitelty muun muassa opetusministeriön vuonna 2006 julkaisemassa toimenpideohjelmassa taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi. Toimenpideohjelman johdannossa todetaan seuraavaa:

Kulttuuritarjonta on saavutettavaa silloin, kun erilaiset yleisöt voivat käyttää sitä ja osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi. Hyvin saavutettava palvelu on kaikkien ulottuvilla, ja se tarjoaa mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Saavutettavuus merkitsee osallistumisen mahdollisuutta kaikille ihmisille. (Opetusministeriö 2006, 7.)

Saavutettavuuden kehittämistä ei siis tehdä vain jotakin tiettyä ”erityisryhmää” ajatellen, vaan saavutettava tapahtuma on kaikille yhtä lailla sujuva ja miellyttävä kokemus.

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tausta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Hämeen keskiaikamarkkinoiden saavutettavuutta. Saavutettavuuden kehittäminen on pitkäaikainen prosessi, jonka lähtölaukauksena tämä opinnäytetyö toimii. Saavutettavuuden kehittämistyön aloit-

tamiseksi toteutin saavutettavuuskartoituksen tapahtuman kehittämisen työvälineeksi. Toivon myös, että työni voi toimia apuna ja innoittajana Hämeen keskiaikamarkkinoiden järjestäjien lisäksi muille tuottajille ja tapahtumanjärjestäjille, jotka haluavat kehittää tapahtumaansa asiakasystävällisempään ja kaikki kävijät huomioivaan suuntaan.

Hämeen keskiaikamarkkinat on Suomen toiseksi suurin keskiaikatapahtuma ja suurin talkoovoimin järjestettävä. Tapahtuman järjestävänä tahona toimii Hämeen linnan keskiaikayhdistys ry. Tapahtuman johtoryhmänä on yhdistyksen hallitus, johon vuonna 2010 kuuluivat Anne Veinola (puheenjohtaja ja sihteeri), Aila Mäki-Kihniä (varapuheenjohtaja), Päivi Määttänen (taloudenhoitaja) Olli Leimu, Juha Seppälä ja Carita Rantala. Tapahtumalla on yksi palkattu työntekijä (toiminnanjohtaja), joka vuonna 2010 oli Sanni Hallanvaara. Tapahtuma järjestettiin vuonna 2010 12. kerran, 20.–22.8.2010. Tapahtumapaikkana toimii Hämeenlinnan Linnanpuisto. Markkinoilla on myyjiä eri puolilta Suomea ja Eurooppaa sekä keskiaikahenkistä ohjelmaa.

Hämeen linnan keskiaikayhdistyksen hallitus alkoi kiinnittää huomiota keskiaikamarkkinoiden saavutettavuuteen 5–6 vuotta sitten Hämeenlinnan museoissa työskentelevän yhdistyksen hallituksen jäsenen aloitteesta (Rantala 2010). Työtä jatkettiin vuonna 2008 yhteistyössä Hämeen vammaisneuvoston kanssa, jolloin pyrittiin huomioimaan ”liikuntarajoitteisten pääsy markkinoille” (Veinola 2010). Hämeen keskiaikamarkkinoiden hallitus haki vuonna 2009 apurahaa tapahtuman saavutettavuuden kehittämiseen silloiselta opetusministeriöltä. Haetusta 3000 eurosta ministeriö myönsi tapahtumalle 2000 euroa ”käytettäväksi Hämeen keskiaikamarkkinat - tapahtuman saavutettavuuskartoituksen ja -suunnitelman tekemiseen” (Opetusministeriö 2009).

Hämeen keskiaikamarkkinoiden organisaatio on itselleni tuttu kesältä 2009, jolloin tein ensimmäisen opintoihini liittyvän työharjoittelun tapahtuman tuotantoassistenttina. Loppuvuodesta 2009 osallistuin Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Kynnys ry:n yhteistyössä järjestämälle 10 opintopisteen laajuiselle ”Saavutettavuus” -kurssille. Näiden asioiden yhdistelmänä minua pyydettiin toteuttamaan kesällä 2010 saavutettavuuskartoitus tapahtumaan. En ole siis saavutettavuuden laajasti koulutet-

tu asiantuntija, mikä tulee ottaa huomioon kartoitusta lukiessa. Olen kuitenkin työssä peilannut omia havaintojani alan ammattilaisten kirjoittamaan lähdeaineistoon ja heiltä haastatteluilla saamaani tietoon.

Saavutettavuuskartoituksia ulkoilmatapahtumista on tehty Suomessa toistaiseksi vähän. Kulttuurialalla saavutettavuuskartoituksen tyypillinen tilaaja on keskisuuri tai suuri museo (Salovaara 2010). Opinnäytetyöni on tämän takia herättänyt kiinnostusta myös Kulttuurikaikille -palvelun henkilökunnassa. Kulttuurikaikille -palvelun projektipäällikkö Sari Salovaara toteaa sähköpostihaastattelussaan (Salovaara 2010), että saavutettavuuskartoitusten kehittämiseen Suomessa on haettu esikuvia etenkin Iso-Britanniasta ja muista Pohjoismaista. Vuosina 2003–2005 opetusministeriössä työskenteli Vammaiset ja kulttuuri -toimikunta (puheenjohtajana Salovaara), joka tarkisti ja kehitti edelleen pohjoismaisena yhteistyönä kehitettyä tarkistuslistaa. Se toimii pohjana museoiden ja kulttuurikohteiden omaehtoiselle saavutettavuuskartoittamiselle sekä Kulttuurikaikille -palvelun tekemille kartoituksille. (Salovaara 2010.)

Kartoitustavat yhtenäistyivät entisestään, kun Invalidiliiton ESKEH-projektissa (2007–2009) kehitettiin rakennetun ympäristön esteettömyyden kartoitusmenetelmä, johon kuuluvat kartoituslomakkeet ja -kriteerit sekä oppaan kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle (Salovaara 2010). Tämä esteettömyyskartoitusmenetelmä on tällä hetkellä ainut kaikkien Suomen suurten vammaisjärjestöjen yhteisesti hyväksymä kartoitusmenetelmä, jonka tarkoituksena on tuottaa tarkka mittatietoa rakennetun ympäristön esteettömyydestä (Ruskovaara, Rissanen, Rasa, Seppälä & Laakso 2009, 3). Tätä menetelmää hyödynsin tässä opinnäytetyössä rakennetun ympäristön esteettömyyttä kartoittaessani. Kartoituksessa todetaan tapahtuman saavutettavuuden nykytila, jonka pohjalta annetaan kehittämissuhteita. Tarkoituksena ei ole tarkastella tapahtumaa minkään tietyn käyttäjäryhmän näkökulmasta tai esittää omia mielipiteitä. Toimivat ja selkeät ratkaisut helpottavat kaikkien liikkumista ja toimimista tapahtumassa. (Ruskovaara ym. 2009, 7.)

Saavutettavuuskartoituksessa tarkoitukseni on tarkastella alueen fyysisen, rakennetun ympäristön esteettömyyden lisäksi myös tapahtuman palveluja. Kartoituksen kohteeksi valittiin varsinainen tapahtuma ja tapahtuma-alue sekä varsinaisen tapahtuman

tuman tiedotus. Kartoituksen ulkopuolelle rajattiin ilta- ja oheistapahtumat (muun muassa kirkkokonsertit). Tämä rajausta tehtiin resurssisyistä, sillä olin itse ainoa kartoittaja. Lisäksi ilta- ja oheistapahtumien kesto (kartoitusaika) on hyvin lyhyt. Olimme tilaajan kanssa yksimielisiä siitä, että kartoituksen rajaaminen mahdollistaa tarkemman perehtymisen varsinaiseen tapahtumaan, jossa pääosa asiakkaista vierailee. Tapahtumalippuun kuuluu myös sisäänpääsy Linnaniemen museoihin, mutta kyseisiä tiloja ei tarkasteltu tässä kartoituksessa, sillä tapahtumaa järjestävä yhdistys ei vastaa niiden toiminnasta. Keskiaikamarkkinoiden saavutettavuuden kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi Hämeen linnan keskiaikayhdistyksen kannattaa kannustaa museoita siihen, että niissäkin ruvettaisiin kiinnittämään huomiota saavutettavuuteen ja työ aloitettaisiin nykyisen toiminnan kartoittamisella.

Saavutettavuuden kehittämiseksi kartoitus ei ole ainoa toimintamuoto. Esimerkiksi henkilökunnan kouluttaminen on eräs tapa lähteä liikkeelle. Saavutettavuutta koskevan tiedon lisääntyessä sitä koskevat kysymykset pystytään huomioimaan jo esimerkiksi ulkoilmatapahtumaa suunniteltaessa. Koulutus myös auttaa sitouttamaan koko henkilökuntaa saavutettavuuden kehittämiseen. Saavutettavuutta koskevan koulutuksen järjestämiseen saa tukea esimerkiksi Kulttuuria kaikille -palvelusta (Kulttuuria kaikille -palvelu 2011d). Tässä työssä kartoitus valittiin kehittämisen tavaksi opetusministeriöltä saadun rahoituksen ohjaamana.

On kuitenkin hyvä muistaa, että saavutettavuuden kehittämisen eri tavat kulkevat käsi kädessä ja parhaassa tapauksessa yksi tapa johtaa toiseen. Esimerkiksi koulutus herättää kiinnostusta saada enemmän tietoa nykytilanteesta, mikä johtaa kartoituksen tekemiseen. Kartoitus jää myös yksinään irralliseksi tietopaketti, mikäli sen aloittamaa kehitystyötä ei jatketa koulutuksen, toimintasuunnitelmien, vastuuhenkilöiden ja eri kohderyhmien kanssa toteutettavien yhteistyöprojektien voimin. Kartoitus ei siis yksittäisenä toimenpiteenä vielä kehitä saavutettavuutta, vaan tarjoaa tietoa lähtötilanteesta ja pohjan kehittämistyölle.

2 KARTOITUKSEN TOTEUTTAMINEN

Kehittämistyön lähtökohtana on kehittämiskohteen nykytilanne. Tässä opinnäytetyössä pyrin luomaan edellytyksiä Hämeen keskiaikamarkkinoiden saavutettavuuden kehittämiseksi vastaamalla seuraaviin kysymyksiin:

1. Kuinka helposti asiakkaat saavat osallistumistaan varten tarvittavaa tietoa tapahtumasta?
2. Kuinka helposti asiakkaat pystyvät osallistumaan tapahtumaan paikan päällä?
3. Kuinka tapahtuman saavutettavuutta voitaisiin kehittää?

Näihin kysymyksiin vastauksia etsiessäni hyödynnän sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Kartoitin tapahtuman tiedotusta tapahtumaa ennen, sen aikana ja tapahtuman jälkeen. Tapahtuma-alueen kartoituksen toteutin luonnollisesti tapahtumaviikonlopun aikana. Keräsin tietoa havainnoimalla, tekemällä muistiinpanoja, valokuvaamalla ja mittanauhalla mittaamalla. Lisäksi lähdeaineistona ovat avoimet haastattelut. Näin kerättyä aineistoa vertailen alan kirjallisuuteen ja asiantuntijoilta saamaani tietoon.

Osan haastatteluista toteutin kasvotusten ja osan sähköpostihaastatteluina. Suurimman osan haastatteluista toteutin tapahtuman aikana sunnuntaina 22.8.2010 ja loput syys–marraskuussa 2010. Valitsin haastateltaviksi sekä tapahtuman järjestelytehtävissä mukana olleita että saavutettavuuden asiantuntijaa. Tapahtumaorganisaation edustajista haastattelin hallituksen puheenjohtajaa, toiminnanjohtajaa, kassavastavaa, kassatyöntekijää, turvallisuusvastaavaa, järjestyksenvalvojen esimestä, järjestyksenvalvojaa, kahta infopisteen työntekijää ja saavutettavuudesta vastanneen ryhmän edustajaa sekä tapahtuman ohjelmapäällikkönä toiminutta yhdistyksen hallituksen jäsentä. Saavutettavuuden asiantuntijoista haastateltiin projektipäällikkö Sari Salovaaraa Valtion taidemuseon Kulttuuria kaikille -palvelusta.

Tiedonkeruun kannalta olennainen osa oli tapahtuma-alueen kartoitus, jonka toteutin tapahtuman aikana 20.–22.8.2010. Kiersin tapahtuma-aluetta kuvaten, mittanau-

halla mitaten ja muistiinpanoja tehden. Apuna kartoituksessa käytin Museo kaikille -teosta ja Kulttuuria kaikille -verkkosivuston strukturoituja tarkistuslistoja: ”Tarkistuslista tapahtumajärjestäjälle”, ”Kulttuurikohteiden esteettömyyden tarkistuslista”, ”Museoiden esteettömyyden tarkistuslista” sekä ”Viittomakielisten asiakkaiden huomioiminen kulttuuripalveluissa – Tarkistuslista tapahtuman järjestäjälle” (Kulttuuria kaikille -palvelu 2011b). Koska ulkoilmatapahtumia koskevia kartoitusohjeita on olemassa hyvin vähän, käytin Museo kaikille -teosta ja tarkistuslistoja ulkoilmatapahtumaan sovellettavin osin ohjaamaan tiedon keruuta tapahtuman aikana.

Olen jäsentänyt tämän opinnäytetyön sisällön niin, että suurimmassa osassa luvuista esittelen ensin havaintoni sekä niistä nousevat kehittämiskohteet ja kehittämisehdotukset löytyvät oman alaotsikkonsa alta luvun lopusta. Toisena vaihtoehtona olisi ollut esittää kehittämisehdotukset heti havaintojen yhteydessä. Tällöin kehittämisehdotukset olisivat kuitenkin olleet hajallaan tekstin seassa, jolloin lukijan olisi ollut vaikeampi löytää niitä. Koska opinnäytetyö on tarkoitettu saavutettavuuden kehittämisen työvälineeksi, on mielestäni tärkeää, että kehittämisehdotukset ja suositukset ovat aihepiireittäin saman alaotsikon alla ja helposti löydettävissä.

Opinnäytetyön ohjaajina toimivat arkkitehti Niina Kilpelä Kynnys ry:stä sekä lehtorit Jyrki Simovaara ja Arto Lindholm Humanistisesta ammattikorkeakoulusta. Saavutettavuuskartoituksen yhteyshenkilöinä kohteessa toimivat Hämeen linnan keskiaikayhdistyksen puheenjohtaja Anne Veinola ja tapahtuman toiminnanjohtaja Sanni Hallanvaara. Yhteyshenkilöiden tarkemmat yhteystiedot ovat liitteenä (Liite 4).

3 INTERNET-SIVUJEN SAAVUTETTAVUUS

Kartoituksessa tarkasteltiin internet-sivujen rakenteellista ja kielellistä selkeyttä ja saavutettavuutta sekä sitä, kuinka helposti tapahtumaan osallistumisen kannalta keskeiset tiedot ovat löydettävissä. Hämeen keskiaikamarkkinoiden internet-sivut sijaitsevat osoitteessa <http://www.keskiaikamarkkinat.net>. Tämä osoite näkyy selai-

men osoitepalkissa sivuilla oltaessa. Vaikka internet-osoite onkin melko pitkä, sen muistamista helpottaa kiinteä liittyminen tapahtuman nimeen.

3.1 Sisällön saavutettavuus

Sivustolla on paljon pitkiä lauseita. Sivujen leipätekstissä on myös käytetty paljon lisähuomioita, huomautuksia (Huom!) ja sulkuja. Internet-sivustolla ei ole erikseen selkokielellä tapahtumasta kertovaa sivua. Lisäksi sivuston linkkirakenne on monimutkainen ja samoja tietoja (esimerkiksi lippujen hintoja) eri sivuilla. Esimerkiksi lisätietoja ohjelmasta löytyy linkkirakenteen takaa, jossa mennään etusivulta "Ohjelma-aikataulu" -sivulle, josta "Lauantain ohjelma-aikataulu" -linkin (osana tekstiä) kautta päästää "Ohjelma 2010" -sivulle. Tietyille sivuille pääsi vain tiettyä sivulta toiselle johtavaa linkkipolkua seuraamalla.

Yleisölle suunnattujen tietojen lisäksi etusivulta löytyi tietoa tapahtuman myyjille ja talkoolaisille. Liika tieto tekee etusivun raskaaksi lukea ja vaikeuttaa kävijän kannalta oleellisten tietojen löytämistä. Talkoolaisille ja myyjille on omat alasivunsa "Markkinat 2010" -pääsivun alla.

Keskiaikamarkkinoiden internet-sivuilla leipätekstin ja taustan välinen tummuuskontrasti on pääasiassa hyvä (musta teksti vaalealla pohjalla). Sivun vasemmassa laidassa olevan navigointipalkin kohdalla tekstin ja taustan välinen tummuuskontrasti on heikompi (tumman harmaa teksti vaaleammalla harmaalla pohjalla). Sivuilla käytetään päätteellistä kirjasinta, jonka kirjasinkoko on noin 12 pistettä. Päätteellisellä fontilla (esim. Times New Roman) on kuitenkin ruudulta luettaessa taipumus muuttua sumeaksi ja suttuiseksi liian pienikokoisena (Laak 2006).

Sivustolla käytetty kieli on pääasiassa selkeää, vaikka pitkät virkkeet vaikeuttavat välillä ymmärtämistä. Poikkeuksena selkeydestä ovat kuitenkin "Markkinatunnelmia"- ja "Ketrutin markkinakutsu" -sivut. Ensimmäisessä on käytetty vaikeasti ymmärrettäviä sanoja (rahvas, taalerit, leikarit, pilkkaan). Toiseksi mainittu on kirjoitettu kokonaan vanhaa suomea jäljittelevään tyyliin:

Me, ahckera Wanain kansa olemme saaneet lupauksen Dominikaaniveljiltä sekä Fransiskaaniweljiltä jotteivat pakanoita vainoa, Sveanmaan herroilta ja Novgorodin pajareilta sekä Rauhaa ylläpitävät, ynnä caikilta enämpi tai vähempi sotalaisilta Hämeen Heimoilta jotta eripuransa sopivat tulevan Elonkorjuun kuussa, Anno Domini 2010, ja Hämeen Linnoituksen kupehella, Wanain varrella, antawatten rauhan järjestää mahtawat Elonkorjuhun Juhlat ynnä Suuren Märräilyn ja Riemun pitää! (Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010b.)

Sivustolta löytyvät tapahtuman perustiedot myös englanniksi ja ruotsiksi. Tapahtumasta ei ole tietoa viittomakielellä.

3.2 Tekninen saavutettavuus

Keskiaikamarkkinoiden sivuja tarkasteltiin Markup Validation Service -palvelulla, jonka mukaan internet-sivuston lukeminen näkövammaisten henkilöiden lukulaitteilla on vaikeaa. Muun muassa etusivun html-koodissa on palvelun mukaan osia, joita lukulaite ei tunnista ja koodin osia, joiden vastinkappaleet puuttuvat. Lisäksi ohjelma ei löydä etusivulle määritettyä dokumenttityyppiä (doctype). Doctype-ilmoituksen tulisi olla aivan ensimmäinen asia HTML-asiakirjassa, ennen HTML-tagia. Dokumenttityypin ilmoitus ei ole HTML-kielen komento (tagi), vaan ohje selaimelle siitä, millä merkikielellä sivu on kirjoitettu. (Refsnes Data 2010.) Lisätietoja ongelmia aiheuttavista sivuston koodin osista ja puutteista saa Markup Validation Service -palvelun sivustolta. (The World Wide Web Consortium (W3C) 2010.)

Keskiaikamarkkinoiden sivuilla kuvien kohdalta puuttuvat alt-määritteet. Nämä ovat vaihtoehtoisia tekstejä kuville, jotka tulevat esille, kun kursori viedään kuvan kohdalle. Näkövammaisten henkilöiden käyttämät apuvälineet ja monet mobiililaitteet lukevat näitä alt-tekstejä kuvien sijaan.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden internet-sivuilla pystyy liikkumaan myös näppäimistöä käyttäen, sivulta ja linkistä toiseen. Tämä on oleellista internet-sivujen saavutettavuuden kannalta, koska esimerkiksi näkövammaiset internetin käyttäjät käyttävät näppäimistöä hiirtä enemmän (Juntunen ym. 2010). Tämän vuoksi kaikki sivun sisäl-

löt ja toiminnot pitäisi olla saavutettavissa myös näppäimistöä käyttäen, mikä toteutuu hyvin Hämeen keskiaikamarkkinoiden sivuilla.

3.3 Kehittämis ehdotukset

Internet-sivut ovat tapahtuman viestinnän ensisijainen kanava, joten niiden rakenteessa ja sisällössä tulee panostaa yleisön palvelemiseen. Kaikkien sivujen tietojen järjestämisessä olisi myös selkeintä edetä aikajärjestyksessä (perjantaista sunnuntaihin), mikäli tarkoituksena on kuvata tapahtumien kulkua.

Sivuston saavutettavuutta voidaan parantaa linkkirakenteita selkeyttämällä. Sivun vasemman reunan navigointipalkkiin tulisi kerätä eri aiheiden mukaan otsikoitujen sivujen ja alisivujen alle kaikki tapahtumaan osallistujan kannalta oleellinen tieto. Näin kaikille sivuston sivuille olisi pääsy navigointipalkin kautta. Sivujen järjestykseen navigointipalkissa tulisi kiinnittää huomiota ja järjestää ne sen mukaan, että käyttäjien oletettavasti eniten etsimät tiedot löytyisivät navigointipalkin yläpäästä.

Esimerkiksi keskiaikayhdistyksen tuotteita esittelevä sivu voitaisiin siirtää "Keskiaikayhdistys" -sivun alle, sillä muuten asiakas helposti luulee löytävänsä sieltä tietoa markkinoilla myytävistä tuotteista. Samoin "Kuvia", "Linkit" ja "Tarinat" - sivuja voisi siirtää palkissa alaspäin ja nostaa ylemmäs "Palaute", "Keskiaikayhdistys" ja "Kartat" -sivuja. Viimeksi mainitun nimi tulisi tosin muuttaa paremmin sisältöä kuvaavaksi. Tällainen otsikko voisi olla esimerkiksi "Saapuminen ja pysäköinti". Koska niin talkoolaisia kuin torimyyjiäkin haetaan pitkin vuotta seuraavan kesän tapahtumaa varten, olisi syytä tehdä "Talkoolaisille"- ja "Torimyyjille" -sivuista omat selkeät pääsivunsa navigaatiopalkkiin.

Sivujen ristikkäislinkityksiä eli pääsyä samalle sivulle useaa eri reittiä kannattaa harkita tarkkaan, sillä liian runsaasti käytettyinä ne tekevät sivustolla liikkumisesta sekavaa. Sellaiset sivut, joille ei ole pääsyä navigointipalkin kautta, vaikeuttavat tiedonhankintaa sivustolta. Sivukartta eli linkki, jonka takaa löytyy sivuston rakenne, helpottaisi sivuilla navigointia. Lisäkysymyksiä varten tulee nostaa navigointipalkkiin pääsi-

vuksi ”Yhteystiedot”, jossa ilmoitetaan kohteen sijainti sekä kootusti tapahtuman eri osa-alueista vastaavien henkilöiden yhteystiedot, joista ensimmäisenä toiminnanohjaaja. Tämä antaa kävijälle mahdollisuuden lisäkysymyksille ja kaikkiin mahdollisiin kysymyksiin ei tarvitse pyrkiä vastaamaan internet-sivuilla. Tällä hetkellä ”Yhteystiedot” -sivu löytyy ”Keskiaikayhdistys” -sivun alta, mutta se keskittyy yhdistyksen hallituksen esittelyyn.

Myös englannin- ja ruotsinkielisistä sivuversioista tulisi löytyä tapahtuman yhteystiedot kyseisellä kielellä. Myös ohjelmaaikataulu tulisi olla tarjolla kaikissa kieliversioissa. Alueelle saapumiseen ja saavutettavuuteen liittyvät tiedot symboleineen tulee kertoa myös englannin- ja ruotsinkielisessä versiossa. Viittomakielisen yleisesittelyn tarjoaminen videomuodossa parantaisi tapahtuman saavutettavuutta.

Näyttöpääteeltä luettavaan tekstiin suositellaan selkeyden vuoksi käytettäväksi päätteetöntä kirjasinta, esimerkiksi Arialia. Päätteetön kirjasin on usein välitykseltään avara ja siksi näytöltä tarkka ja helppolukuinen. (Laak 2006.) Varsinkin pitempien tekstien lukemista helpottaisi toiminto, jolla lukija voi halutessaan suurentaa tekstiä. Jos sivuilla käytetään vanhaa suomea tai vaikeita sanoja (esimerkiksi Ketruutin markkinakutsu) tulee sivuista tehdä rinnalle selkokielisten versiot. Selkokielisten versioiden tuottamiseen saa apua Selkokeskuksesta. (Selkokeskus 2010.)

Html-koodin muokkaaminen näkövammaisten henkilöiden lukulaitteita paremmin palveluvaksi ja alt-määritteiden lisääminen kuviin kannattaa toteuttaa Hämeen keskiaikamarkkinoiden sivuja seuraavan kerran uusittaessa. Alt-määritteiden lisääminen kuviin parantaa sivuston saavutettavuutta. Lisätietoja rakenteeltaan saavutettavien internet-sivujen rakentamisesta saa muun muassa Näkövammaisten keskusliiton sivuilta. (Juntunen, Jylhä, Laatunen & Söderholm 2010.)

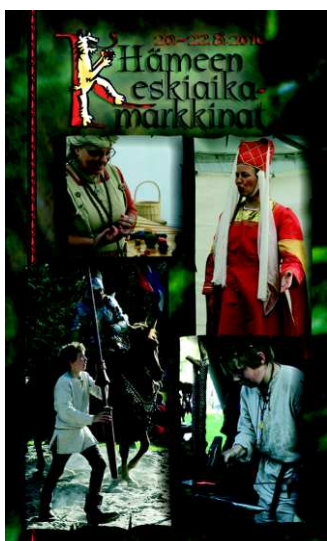

4 PAINOMATERIAALIEN SAAVUTETTAVUUS

4.1 Kortit

Tärkeä osa Hämeen keskiaikamarkkinoiden markkinointia ovat tapahtuman teema-postikortit, joita talkoolaiset jakavat eri tapahtumissa. Vuoden 2010 kortin etupuolella on neljä kuvaa keskiaikamarkkinoista, tapahtuman nimi, logo ja tapahtumapäivämäärä. Kirjasimena sekä logossa että päivämäärässä on tapahtuman tiedotuksessa paljon esiintyvä päätteellinen Adieu-kirjasin. Kortin etuosan taustavärejä ovat harmaa ja tumman vihreä. Varsinkin päivämäärän teksti erottuu huonosti taustasta. Hämeen keskiaikamarkkinoiden logon teksti on mustalla ja päivämäärän teksti punaisella.

Kortin takasivun leipäteksti on kirjoitettu päätteettömällä Optima-kirjasimella ja otsikot Adieu-kirjasimella. Kortin teksteissä ja otsikoissa on käytetty pienaakkosia (gemenat), kuitenkin käyttäen isoja alkukirjaimia kielioppisääntöjen mukaisesti. Pienaakkoset ovat pääasiallisesti helpompia lukea kuin suuraakkoset eli ”tikkukirjaimet” (versaalit) (Stolt 2009, 5). Takasivulla on paljon tekstiä: tapahtuman perustiedot (aukioloajat ja lipunhinnat) sekä tietoa tapahtuman ohjelmasta. Kirjasinkoko on melko pientä ja rivivälit tiiviitä. Kortin takasivulla osa teksteistä on kursivoitu. Kursiivi on vaikeampilukuisempaa kuin tavallinen pystysuora muoto (Stolt 2009, 5). Kortin etupuolen pinta on kiiltävä ja takapuolen pinta matta.

Astu keskiaikajan aamuun, viitoy elokuun iltaan.

Hämeen keskiaikamarkkinat 20.-22.8.2010 Linnanpuisto, Hämeenlinna
 avoinna pe 20.8. kello 14-20, jolloin vapaa pääsy markkinoille
 lauantaina 21.8. kello 10-18 ja pyhästä 22.8. kello 10-17
 * kuitullisista aikuisista 10 €, lapset 15-16 v. 5 €, perhe (2 aikuista + 2 lasta) 25 €
Ohjelmassa lauantaina ja pyhästä muun luvun muassa
 * sadan käsityöläisen tontti * kievant * hevosurheilus * taiteilijainäyttelyt
 * käsityöläisten * vanhaa musiikkia ja tanssia * lasten kätöisyyttä
 * seppien kuja * muinaisaineita * keskiaikaleikki * perinnejuoksu
 * Keskiaikaiset syönnit lauantai-iltaa 21.8. kello 19. Seiniinkätköä
 90/30 €. Lisätiedot keskiaikamarkkinoiden info, gen 040 865 3915.
 Tiedotteja rajoitetusti. Lauantai-illalla 10/5 € vain portilla, ei sis. pitopöytä.

keskiaikamarkkinat.net

* Lauantaina 21.8. Tuusulan Pyhän Ristin kirkolla konsertti kello 19, kello 18 kirkon pihalla lauantai-iltaa 21.8. kello 19.
 * Lauantaina 21.8. konsertti Hämeenlinnan Pyhän Ristin kirkolla klo 19. Hämeenlinnan Pyhän Ristin kirkko on avoinna yleisölle 15.3. - 15.8.2010 klo 11 - 17.
 järjestää Hämeenlinnan keskiaikayhdistys ry. yhteistyössä:

Vesimäki Eero, Nieminen, graafinen suunnittelu, Sanna Häkkinen, painatuskeskus, 2010

tapahtumassa on pyydyttävämmään julkaisun tapahtumien kiinnostavien henkilöiden. Oikeudet ohjelmamuutoksiin pidätetään.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden mainoskortti vuonna 2010, etu- ja takasivu

4.2 Julisteet

Hämeen keskiaikamarkkinoiden järjestäjäorganisaatio painatti vuonna 2010 mainosjulisteita, joita talkoolaiset jakoivat muun muassa kauppojen ilmoitustauluille. Julisteita oli kahden kokoisia: leveydeltään 435 mm ja korkeudeltaan 640 mm kokoista sekä pienempää mallia, jonka leveys oli 284 mm ja korkeus 420 mm. Lisäksi julisteita oli suuremmassa koossa kadunvarsien valotauluissa (yhteensä 11 kappaletta) Hämeenlinnan keskusta-alueella. Valotaulujulisteen leveys oli 1200 mm ja korkeus 1740 mm. Julisteen taustakuvana on monesta kuvasta koottu kollaasi, joita oli kuvankäsittelyssä muokattu näyttämään piirroskuvilta.

Julisteen ylälaidassa on punaisella päätteellisellä Adieu -kirjasimella kirjoitettuna tapahtumapäivämäärät. Päivämäärän alla on tapahtuman logo ja sen alla samalla punaisella kirjasimella tapahtumapaikka: ”Linnanpuisto, Kustaa III:n katu, Hämeenlinna”. Julisteen keskivaiheilla on samoin punaisilla kirjaimilla otsikko ”Avoinna”, jonka jälkeen tulee yhtenä kappaleena tapahtuman aukioloajat. Eri päivien aukioloajat on erotettu toisistaan pallonmuotoisilla luettelomerkeillä. Aukioloaikoja seuraava otsikko ”Tullit ja Tikit” on kirjoitettu punaisella Adieu-fontilla. Otsikon alla on yhtenä kappaleena tiedot tapahtumaviikonlopun pääsylipuista sekä päätapahtumasta että perjantain ja lauantain iltatapahtumista. Pääsylipuista kertova kappaleessa on paljon tietoa, mikä tekee sisällön jäsentämisestä hankalaa. Julisteen alalaidan poikki kulkee punaisella Adieu-fontilla kirjoitettuna tapahtuman verkkosivujen osoite.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden juliste vuonna 2010.

4.3 Käsiohjelma

Tapahtumasta oli vuonna 2010 painettu opaskartta ja ohjelma, jota oli jaossa lipunmyyntipisteissä ja infopisteessä. Kartan ja ohjelma-aikataulun sisältävä käsiohjelma helpottaa kävijöiden suunnistamista tapahtumassa. Käsiohjelma oli saatavilla suomeksi. Tapahtuman tiedotuksessa ei käynyt ilmi, mistä käsiohjelmaa saa tapahtuman aikana. Tapahtuman ohjelma oli ennen tapahtumaa nähtävissä myös tapahtuman internet-sivuilla, mutta ohjelman yhteydessä ei ollut alueen karttaa.

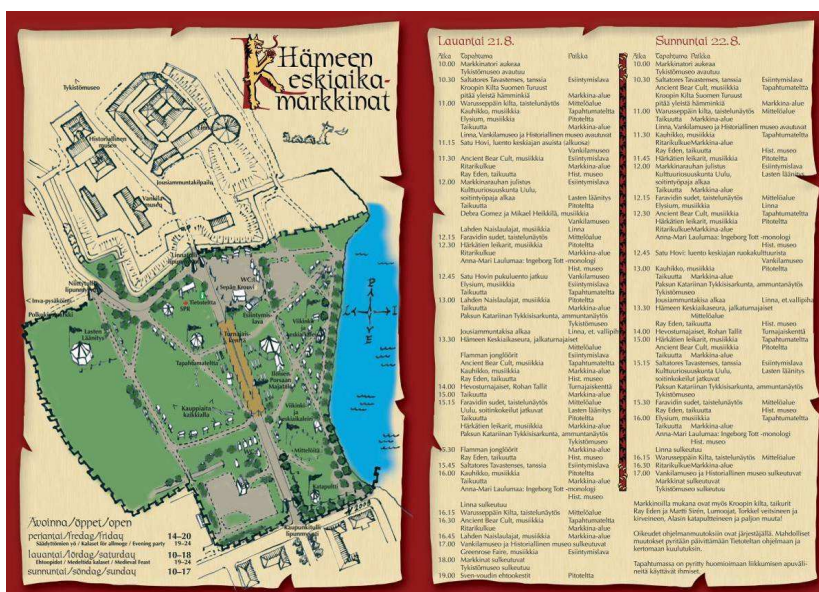
Käsiohjelmassa on neljä sivua. Se on kooltaan keskeltä pystysuunnassa taitettu A4 (korkeus 297 mm ja leveys 105 mm), jonka etu- ja takakantena on tapahtuman kartta

ja sisäsivuina tapahtuman ohjelma-aikataulu. Käsiohjelma on kooltaan kätevä. Tosin käytännössä käsiohjelmaa tuli lukea A4-kokoon avattuna, jotta kartan sai eteensä kokonaisuudessaan. Paperi oli kevyesti päällystetty, mutta ei kuitenkaan kiiltävää, joten heijastukset eivät häirinneet lukemista.

Käsiohjelmassa tekstikoko on hyvin pientä (10 pistettä). Tekstin taustaväri on suurimmalta osalta hieman kellertävä ja kontrasti mustaan leipätekstiin on hyvä. Poikkeuksena ovat kartan opastetekstit, jotka eivät erotu kontrastina taustasta. Osaltaan tekstit menivät myös kartan mustien ääriivioiden päälle. Käsiohjelmassa on käytetty tekstissä pienaakkosia, mikä helpottaa lukemista (Stolt 2009, 5).

Opaskartassa esteettömille pysäköintipaikoille ohjaa teksti ”Inva-pysäköinti”, ensiapupiste on merkitty vihreälle pohjalle punaisella rastilla ja tekstillä ”SPR”, taistelukenttä tekstillä ”Mittelöitä”, polkupyöräparkki tekstillä ”Polkukiesiparkki” ja infopiste tekstillä ”Tietoteltta” sekä kansainvälisellä info-merkillä (valkoinen i vihreällä pohjalla).

Ohjelmatietojen rivivälit ovat tiiviit, mikä hankaloittaa lukemista. Ohjelman ulkoasu on sekava: tapahtumapaikat eivät aina löydy samasta sarakkeesta, ohjelmia on esitelty vaihtelevasti, samaan kellonaikoina alkavia ohjelmia on listattu peräkkäin ilman kapalevälejä. Käsiohjelmaa ei ollut saatavilla selkokielellä, pistekirjoituksella tai isokirjoituksella.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden käsiohjelma vuonna 2010. Oikealla käsiohjelman etu- ja takakannen muodostava kartta ja vasemmalla sisäsivuilta löytyvä ohjelma.

4.4 Suurtulosteet

Tapahtuma-alueella oli ennen lipunmyyntikojuja aitoihin kiinnitettynä banderollikankaalle painettuja suurtulosteita käsiohjelman kartasta ja ohjelma-aikataulusta. Suurtulosteiden leveys oli 550 mm ja korkeus 1650 mm. Ohjelma- ja karttabanderolleja oli myös Tietoteltan luona ja ympäri tapahtuma-aluetta.

Ohjelmaopasteet olivat tuulta läpäisevää kangasta, mutta heiluivat ja kääntyilivät silti tuulessa, koska suurin osa niistä oli kiinnitetty vain yläreunastaan. Tämä vaikeutti tietojen lukemista. Osa opasteista oli kiinnitetty ruohikolle pystytettyjen ohjelmatelttojen luo tai muiden rakennelmien taakse, jolloin niitä ei päässyt esteettömästi lukemaan läheltä. Suurtulosteet oli tehty käsiohjelman pohjalta, joten kartassa ja ohjelmatextissä olivat saavutettavuuden kannalta samat haasteet. Kartoissa ei ollut ”olet tässä” merkintää. Osa suurtulosteista oli sijoitettu suositeltua 1,4–1,6 metrin sijoituskorkeutta (Ruskovaara ym. 2009, 36) korkeammalle, mikä vaikeutti niiden lukemista.

4.5 Kehittämisehdotukset

Punaisen värin käyttäminen teksteissä on ongelmallista taustan ollessa vihertävä, kuten julisteen ylälaidan puiden latvoissa tai mainoskortin etupuoella. Punaisen ja vihreän sävyjen vierekkäin käyttämisessä tulee huomioida värien riittävä tummuuskontrasti ja erottuminen toisistaan. Musta teksti vaalealla pohjalla on kaikkein luettavinta. Tekstin erottumiseen taustasta tulee kiinnittää huomiota, sillä heikko kontrasti vaikeuttaa tekstin lukemista. (Stolt 2009, 7.)

Antiikva eli päätteellinen kirjaintyyppi on painettuna päätteetöntä kirjasinta luettavampaa. Sitä kannattaa suosia painetun materiaalin pidemmissä tekstiosuuksissa. Päätteetön kirjasin (kuten tässä tekstissä käytettävä Arial) sopii paremmin otsikoihin. (Stolt 2009, 5.) Suositeltavaa olisikin käyttää kortin päivämäärässä ja internet-

osoitteessa Adieu-kirjasinta selkeämpää ja tutumpaa kirjasintyyppiä, joka otsikoissa voisi olla päätteetöntä.

Leipätekstiin soveltuva kirjasinkoko on 11–16 pistettä painotuotteen tyypistä ja kohderyhmästä riippuen. Lukemisen helpottamiseksi rivivälin tulisi olla 3–4 pistettä suurempi kuin kirjasinkoko. Eri kappaleiden väliin tulisi jättää tyhjä rivi – esimerkiksi Keskiakamarkkinoiden kortin tapauksessa lippuhintojen ja ohjelmien esittelyjen väliin sekä ohjelman ja iltapitojen esittelyn väliin. Kursiivia tulee käyttää ainoastaan tehokeinona, enintään muutaman sanan kerrallaan. Lihavointeja tulee käyttää harkitusti. (Stolt 2009, 5–6.)

Opasteiden ja suurtulosteiden kirjasimen koko määrittyy katseluetäisyydestä. Kirjainten koon tulisi olla 25–40 mm kaikissa kylteissä, jotka on nähtävä kauempaa, mutta jotka ovat myös luettavissa läheltä. Mikäli kylttien tai opasteiden välittömään läheisyyteen ei ole esteetöntä pääsyä, vaan tekstiä on tarkoitus lukea 1–3 m etäisyydeltä, kirjainten koon tulee olla 70–100 mm. (Svensson, Oderstedt & Landberg 2003, 72.) Kulkuväylän yläpuolella, yli kahden metrin korkeudella sijaitsevilla opasteilla suositeltava kirjasinkoko on vähintään 100 mm. Tekstin kirjasinkoko mitataan isoimman kirjaimen mukaan. (Seppälä 2009, 2-3.)

Painotuotteiden paperin valinnassa tulee välttää liian kiiltäviä paperilaatuja, koska kiiltävä pinta saattaa heijastaa valoa ja hankaloittaa lukemista. Suositeltavia paperilaatuja ovat mattapäälysteiset tai päälystämättömät luonnonvalkoiset tai hieman keltävät paperit. (Stolt 2009, 10.)

Saavutettavissa materiaaleissa kuvaa ei käytetä tekstin taustana (Stolt 2009, 8). Kuvan käyttäminen tekstin taustana vaikeuttaa niiden luettavuutta, vaikka tekstien taustalle on julisteessa tuotukin valkoista ”varjoa”. Vaaleaa taustaa vahvistamalla niin, että valokuva ei kuultaisi taustan läpi, parannettaisiin julisteen tekstin luettavuutta. Julisteen otsikoihin tulisi valita Adieu-kirjasinta selkeämpi kirjasin, esimerkiksi ilmava päätteetön kirjasin.

Julisteen luettavuutta helpottaisi, mikäli eri päivien aukioloajat olisivat selkeästi omilla riveillään. Oheistapahtumista voisi olla julisteessa oma kappaleensa, jotta niiden tiedot eivät sekoitu varsinaisen tapahtuman tietoihin. ”Tullit ja tiketit” -otsikko olisi hyvä vaihtaa kaikille selkeämpään ”Tapahtumaliput”-otsikkoon. Eri päivien lipputiedot tulisi eritellä omiksi kappaleikseen tai ainakin omiksi riveikseen. Lisäksi julisteen ulkoasun suunnittelussa tulee ottaa huomioon lukuetaisyys nähdessä riittävä tekstin koko, ilmavat rivivälit ja kiiltämätön paperilaatu. Julisteen voi tekstin suosituskokojen suhteen rinnastaa opasteisiin ja muihin suurtulosteisiin.

Tapahtuman ohjelma on hyvä olla osana internet-sivun tekstiä saavutettavuuden vuoksi, mutta käsiohjelma kannattaa olla myös helposti mukaan tulostettavassa muodossa (esimerkiksi pdf-tiedosto), kaikkina kieliversioina. Myös tapahtuma-alueen kartan tulee olla internet-sivuilla nähtävissä ja tulostettavassa muodossa. Esitteitä tulee olla saatavilla eri kieliversioina.

Enemmän tietoa sisältävä, isommalla kirjasinkoolla kirjoitettu ja paremmin jäsennelty sisältö edellyttää monisivuista käsiohjelmaa. Ohjelmaa voi selkeyttää jakamalla sisältö aikajärjestyksessä tapahtumapaikkojen väliotsikoiden alle ja jättämällä tyhiä rivejä eri aikaan alkavien ohjelmien väliin. Myös ohjelmien esittelyihin ja ohjelma-aikataulun kielen selkeyteen tulee kiinnittää huomiota.

Opaskartan käsitteisiin tulee kiinnittää huomiota. Selkeyden vuoksi ”Tietoteltta” nimi tulisi muuttaa tiedotuksessa Infopisteeksi, ”SPR” Ensiapupisteeksi, ”Mittelöitä” Taistelunäytöksiksi ja ”Polkukiesiparkki” Polkupyöräpysäköinniksi. ”Inva-pysäköinnin” oikeampi termi on esteetön pysäköinti, joka kuvaa tilaa eikä sen käyttäjiä. Lisäksi ”esteen pysäköinti” -termin yhteydessä tulee kartassa käyttää kansainvälistä pyörätuolisymbolia (ks. s. 36) eli ISA-tunnusta yhdessä pysäköintialuetta tarkoittavan P-merkin kanssa. Tapahtuma-alueen kartassa käytetty nuoli on näppäimistöä löytyvä pienempi kuin -merkki (<). Nuolen osoittaman suunnan hahmottaminen on kuitenkin vaikeaa. Helpommin hahmotettavissa ovat riittävän paksut, varrelliset nuolet.

Suurtulosteina toteutettuihin karttoihin voidaan toteuttaa sijaintia merkitsevä punainen ympyrä kartan sijoituksen varmistuttua esimerkiksi pyöreällä punaisella niitillä tai

napilla. Tämä auttaa kävijää hahmottamaan oma sijaintinsa tapahtuma-alueella ja helpottaa kartan lukemista.

5 TIEDOTUS

Tapahtuman käsiohjelmassa todetaan, että mahdollisista ohjelmamuutoksista pyritään tiedottamaan Tietoteltassa sekä kuulutuksin. Internet-sivuilla lukee, että tiedot viime hetken ohjelmanmuutoksista saa varmimmin markkinoiden Tietoteltasta.

Kuitenkaan haastattelujen perusteella talkoolaisilla ei tuntunut olevan käsitystä siitä, miten muutoksista tiedottamisen komentoketju käytännössä rakentuu: kuka kertoo ohjelmamuutoksista Tietoteltan työntekijöille, kuka kuuluttajalle ja mitä kautta tiedot muutoksista saadaan myös lipunmyyjille, järjestyksenvalvojille ja internet-sivuille (Ranki 2010; Helenius 2010; Jokinen 2010; Pekkanen 2010).

Haastattelujen mukaan tapahtuman henkilökunnassa ei ollut viittomakieltä osaavia henkilöitä. Esimerkiksi Tietoteltan henkilökunnalla ei ollut käsitystä siitä, mikä muiden työntekijöiden kielitaito on (Ranki 2010; Helenius 2010). Tapahtumasta ei ollut saatavilla tietoa pistekirjoituksella, isokirjoituksella tai selkokielellä.

Kävijöille auditiivista informaatiota eli kuulutuksia oli tapahtuman aikana tarjolla suomeksi. Kuuluttajan äidinkieli ei ollut kuitenkaan suomi ja hän puhui vahvasti murtaen. Kuuluttaja oli valittu, koska tarkoituksena oli luoda keskiaikaista tunnelmaa tavoittelemalla ”vanhan suomen” kuuloista puhetta. Tämän tuloksena kuulutusten sisällön ymmärtäminen kuitenkin hankaloitui.

5.1 Saavutettavuudesta ja esteettömyydestä tiedottaminen

Keskiaikamarkkinoiden toiminnanohjaaja Sanni Hallanvaara totesi häntä haastateltaessa, että tapahtuman tiedotuksessa pyritään käyttämään saavutettavuudessa muotoa: ”Tapahtumassa pyritään ottamaan huomioon liikkumisen apuvälineitä käyttävät

ihmiset.” Tämä siksi, koska tapahtuma-alue on Hallanvaaran mukaan vielä kaukana esteettömästä. (Hallanvaara 2010.) Kuitenkin tapahtuman internet-sivuilla lukee lihavoituna: ”Huomaa myös, että tapahtuma-alueemme on esteetön” (Hämeen Linnan Keskiaikayhdistys 2010c).

Tapahtuman saavutettavuudesta tiedotetaan mainoskorteissa, käsiohjelmassa ja lehti-ilmoituksissa. Korttien takapuolen alareunassa on kursivoituna teksti: ”Tapahtumassa on pyritty huomioimaan liikkumisen apuvälineitä käyttävät henkilöt.” Sama teksti oli myös Hämeenlinnan Kaupunkiuutisten koko aukeaman ilmoituksen oikeassa alanurkassa tapahtumaa edeltävänä viikkona ja tapahtuman käsiohjelman ohjelma-aikataulun oikeassa alanurkassa. Turun keskiaikaisten markkinoiden esitteessä olleessa ilmoituksessa oli maininta: ”Tapahtumassamme huomioitu esteettömyys”. Keskiaikamarkkinoiden mainosjulisteeissa ei ole tietoa tapahtuman saavutettavuudesta.

Hämeen keskiaikamarkkinoilla ei ole erikseen tapahtuman saavutettavuudesta kertovaa esitettä. Tapahtuman internet-sivustolla ei ole omaa saavutettavuudesta kertovaa sivua. Maininta esteettömästä pysäköinnistä löytyy ”Kartat”-nimiseltä sivulta: ”In-vapaikat on sijoitettu Linnan pysäköintipaikalle Tampereentien varteen. Muistathan, että tapahtuma-alueemme on esteetön!” (Hämeen Linnan Keskiaikayhdistys 2010d). Internet-sivuilla ei ole mainintaa siitä, että avustajat tai tulkit pääsevät asiakkaan kanssa ilmaiseksi sisään tapahtumaan ja opas- ja avustajakoirat ovat tervetulleita tapahtuma-alueelle. Sivuilta löytyy lihavoituna maininta: ”Huomaathan: ei koiria alueelle!” (Hämeen Linnan Keskiaikayhdistys 2010c). Tapahtuma-alueelle ei ole esteetöntä sisäänkäyntiä, joten tästä ei myöskään ole mainintaa internet-sivuilla. Sivuille ei myöskään ole mainintaa alueen esteettömistä käymälöistä, alueen levähdyspaikoista eikä kuvausta alueen kulkuväylistä.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden talkoolaisilla vaikuttaa olevan erilaisia käsityksiä saavutettavuuden käsitteestä ja sen tärkeydestä tapahtuman osana. Saavutettavuudesta terminä tuli haastateltaville mieleen muun muassa asioiden hoituminen niin kuin on sovittu, sovittun määrän mukaan saavuttaminen, tapahtuman tuleminen ihmisten tietoisuuteen ja se, että ihmiset löytävät tapahtumaan. Tapahtuman saavutettavuus-

desta talkoolaiset olisivat kysyttäessä kertoneet, mitä kaikkea tapahtumassa on tarjolla, mutta eivät niinkään, mitä tapahtumassa ei ole tai mitä ei saa (Ranki 2010; Helenius 2010; Hirvonen 2010; Lumia 2010). Kaikille lipunmyynnin ja infopisteen työntekijöille ei ollut selvää, pääsevätkö avustajat avustettavan henkilön kanssa ilmaiseksi tapahtumaan ja ovatko opas- ja avustajakoirat tervetulleita alueelle (Ranki 2010; Helenius 2010). Opas- ja avustajakoirien osalta kysymys oli uusi myös tapahtumanlipunmyynnistä vastaavalle Jaana Hirvoselle (Hirvonen 2010).

5.2 Suomikaikille.fi -palvelu

Hämeen keskiaikamarkkinat on esitelty myös suomikaikille.fi -palvelussa (D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010a). Esittelystä sivuilla täytyy maksaa korvausta vuosittain. Palvelun käyttäjille maksuttoman internet-sivuston tarkoituksena on esitellä kaikille sopivia vapaa-ajan palveluja saavutettavuustietoineen (D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010b).

Hämeen keskiaikamarkkinoista on suomikaikille.fi -sivuilla varsin pitkä kuvaus toritunnelmien kuvailuineen (D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010c). Pelkkien tapahtuman perustietojen esittäminen ja yhteyshenkilön yhteystiedot riittävät antamaan selkeämmän kuvan tapahtumasta. Kuvailuja ja tunnelmapaloja kaipaavat löytävät profiilin kautta tapahtuman internetsivuille. Pitkä esittely jättää tapahtuman esteettömyydestä kertovat osuudet sivun pohjalla vähälle huomiolle.

Tapahtuman järjestäjän ilmoittamissa tiedoissa tapahtuman esteettömyydestä kerrotaan muun muassa, että tapahtumassa on kymmenen esteetöntä parkkipaikkaa jotka sijaitsevat joko 50 tai 150 metrin päästä sisäänkäynnistä, riippuen siitä, mitä kohtaa tekstistä lukee. Sivustoilla lukee myös, että ryhmiltä toivotaan ennakoilmoittautumista tapahtumaan osallistumiseksi. (D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010c.)

Liikkumisesta kohteessa on todettu muun muassa, että alueella ei ole portaita eikä jyrkkiä nousuja. Kävijöille kerrotaan, että pääkadun eli Kustaa III:n kadun pinnoite on

mukulakiveä. ”Luiskoja” ilmoitetaan toteutettavan katukiveyksen reunoihin ongelmakohdissa. Sivustolla todetaan alueella olevan yksi inva-bajamaja tai inva-wc. (D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010c.) Suositeltavampi termi on esteetön wc-tila.

Kohteen ilmoitetaan soveltuvan erityisesti liikuntavammaisille, näkövammaisille, kuulovammaisille, senioreille, vammaisille lapsille sekä allergikoille ja astmaatikoille. Kuitenkin esittelyssä todetaan myös, että tulisijojen savu ja eräät käsityömateriaalit saattavat aiheuttaa allergiaa. (D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010c.) Kannattaako kohdetta tällöin markkinoida erityisesti allergikoille ja astmaatikoille sopivana?

5.3 Kehittämisehdotukset

Tapahtuman tiedotuksesta tulisi ilmetä, mikä tarkalleen ottaen tapahtumassa on esteetöntä ja saavutettavaa. Yleisluontoinen lausunto siitä, että tapahtuma on esteetön, ei tarjoa riittävästi tietoa tapahtumakäyntiä suunnittelevalle. Saavutettavuudesta tiedotettaessa on tärkeää, että ilmoitetut tiedot ovat johdonmukaisia eikä ristiriitaisuuksia löydy. On hyvin tärkeää, että saavutettavuudesta annettava kuva vastaa tapahtuman todellista toimintaympäristöä, jotta asiakkaalla on mahdollisuus suunnitella realistisesti tapahtumakäyntiään. Näin vältetään pettymyksiltä paikan päällä. Yhtä tärkeää kuin korostaa sitä, mitä on jo tehty saavutettavuuden eteen, on myös kertoa avoimesti puutteista ja kehittämistarpeista.

Talkoolaisille tulee olla riittävän kattava ja monipuolinen käsitys tapahtuman saavutettavuuden merkityksestä ja sen toteutumisen edellytyksistä. Talkoolaisten tiedottaminen kaikille yhteisen tapahtuman edellytyksistä edistää saavutettavuuden toteutumista kaikilla tapahtuman osa-alueilla. Saavutettavuutta koskevan tiedon jakamiseen ja talkoolaisten sitouttamiseen sopivat esimerkiksi kesällä ennen tapahtumaa kerran viikossa järjestettävät talkoolaistapaamiset ja talkoolaisille jaettava infomateriaali.

Tapahtuman saavutettavuuden kannalta on oleellista, että kaikilla talkoolaisilla on selvä käsitys tapahtuman sisäänpääsykäytännöistä. Asiakkaan tulee voida tuoda

avustaja tai opaskoira mukanaan tapahtumaan ilman, että hän joutuu selvittelytilanteeseen lipunmyynnissä. Selkeä maininta asiasta talkoolaisille jaettavassa infomateriaalissa pienentää tätä riskiä. Kaikkien asiakkaiden tulee voida yhdenvertaisesti osallistua tapahtumaan ilman ennakkoilmoittautumista. Suurien ryhmien sisäänpääsyn sujuvuutta voi edistää tarjoamalla mahdollisuutta ostaa ryhmäliput etukäteen ennen tapahtumaa.

Koska tapahtumaan on avustajille ja tulkeilla vapaa pääsy, kannattaa tästä myös tiedottaa selkeästi yleisölle, jotta madallettaisiin tapahtumaan osallistumisen kynnystä. Tapahtumaan osallistumisen kannalta avustajan mukana olo voi olla välttämätöntä. Alueen koirakielto olisi parempi muuttaa muotoon ”Ei lemmikkieläimiä alueelle”. Opas- ja avustajakoirat voi toivottaa erikseen tervetulleeksi saavutettavuudesta tarkemmin kertovalla sivulla tapahtuman internetsivustolla. Avustavat koirat on tiedotuksessa hyvä erotella muista (lemmikki)eläimistä, sillä ne ovat tapahtumassa ollessaan työtehtävissä.

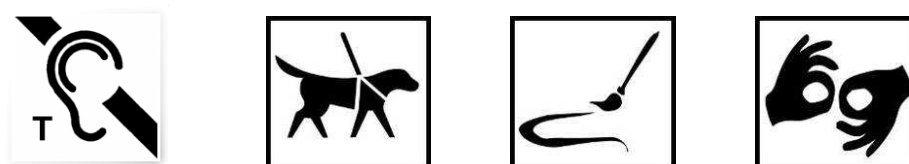
Kuulutusten selkeyteen tulee kiinnittää huomiota, sillä kaikki asiakkaat eivät pysty hyödyntämään visuaalista informaatiota. Tärkeimmät kuulutukset tulisi tehdä myös ruotsiksi ja englanniksi. Kaiuttimia tulisi sijoittaa riittävän paljon mahdollisimman moneen, mutta kuitenkin kuuluvuudeltaan rauhallisiin paikkaan, niin että kuulutusten äänenlaatu on hyvä ja kuulutuksista saa hyvin selvää. (Seppälä 2009, 3.)

Tapahtuman saavutettavuudesta kertovan esitteen saatavuus, esimerkiksi infopisteestä, helpottaisi tapahtumassa toimimista ja olisi hyvä tietolähde myös henkilökunnalle. Saavutettavuutta koskevat tiedot ja symbolit voidaan myös liittää osaksi käsiohjelmaa.

Myös tapahtuman internet-sivustolle tulisi luoda oma selkeä sivunsa, johon on kerätty tiedot tapahtuman saavutettavuudesta ja johon on pääsy suoraan etusivulta. Sivulla tulisi olla tietoa muun muassa esteettömistä pysäköintipaikoista, avustajien ja opaskoirien maksuttomasta sisäänpääsystä, tapahtuma-alueen esteettömistä käymälöistä, alueen levähdyspaikoista ja kuvaus alueen kulkuväylistä. Mikäli tapahtumassa olisi viittomakielelle tulkattuja esityksiä, induktiosilmukoita, mahdollisuus henkilökoh-

taiseen opastukseen tapahtuma-alueella tai lainattavia apuvälineitä (esim. suurenuslasit, taskulamput, pyörätuolit ja lastenvaunut), tulisi näistä niin ikään tiedottaa internet-sivuilla. Samoin sivuilla tulisi tiedottaa, mikäli tapahtumasta olisi saatavilla tietoa pistekirjoituksella, isokirjoituksella tai selkokielellä. Näitä palveluita ei kartoitusvuonna ollut tarjolla.

Saavutettavuudesta kertovan internet-sivun selkeyttä voi edistää käyttämällä kansainvälisiä, saavutettavuudesta kertovia symboleja. Symboleja on hyvä hyödyntää myös muussa viestinnässä, muun muassa painotuotteissa. Esimerkkiä symbolien käytöstä voi ottaa esimerkiksi taidemuseo Ateneumin kotisivuilta (Valtion taidemuseo Ateneum 2010), ja symbolit ovat saatavilla käyttöön Kulttuuria kaikille -palvelun internet-sivuilta (Kulttuuria kaikille -palvelu 2009a).

Esimerkkejä suositelluista symboleista saavutettavuudesta viestimisen tueksi: kansainvälinen induktiosilmukan symboli (oik.), opas- ja avustajakoirat sallittu, työpaja ja viittomakielisiä palveluita saatavilla (esimerkiksi viittomakielelle tulkatut tilaisuudet, viitottu audiovisuaalinen materiaali tai viittomakielinen palvelu). (Kuuloliitto ry 2009; Kulttuuria kaikille -palvelu 2009a.)

Saavutettavuudesta kertovalla sivulla tulisi olla myös sen henkilön yhteystiedot, johon kävijä voi olla yhteydessä saavutettavuuteen liittyvissä kysymyksissä ja saadaakseen lisätietoa. Sivun osoitteen tulisi olla yksinkertainen, esimerkiksi keskiaikamarkkinat.net/saavutettavuus. Näin muussa tiedotuksessa voi helposti kertoa, mistä löytyy lisätietoa tapahtuman saavutettavuudesta.

Tiedotuksessa ”invapaikat”-sanon sijaan tulee käyttää termiä ”esteettömät pysäköintipaikat”. Pysäköintialueen sijainnin yhteydessä tulisi kertoa myös etäisyys esteettömälle sisäänkäynnille, mikäli sellainen on olemassa tai etäisyys lähimmälle sisäänkäynnille ja huomauttaa, mikäli sisäänkäynti ei ole esteetön.

Suomikaikille.fi -palvelusta löytyvistä tiedoista ei ole mainintaa tapahtuman omilla internet-sivuilla. Mikäli tapahtuman omilla internet-sivuilla tulee kattava saavutetta-

vuudesta kertova sivu, maininta ei ole välttämätön. Kun saavutettavuudesta kertovaa sivua ei nykytilanteessa ole, tarjoaisi viittaus suomikaikille.fi -palveluun kävijöille mahdollisuuden löytää tarvittavaa tietoa.

6 TALOUDELLINEN SAAVUTETTAVUUS

Perjantaina tapahtuma-alueelle oli vapaa pääsy. Tuolloin alue oli vielä rakennusvaiheessa eikä siellä ole ohjelmaa. Suurin osa myyjistä oli kuitenkin jo paikalla tai rakentamassa kojujansa. Tämän järjestelyn tarkoituksena on taata kävijöille mahdollisuus käydä ostoksilla ilman sisäänpääsymaksua.

Lauantaina ja sunnuntaina tapahtuma-alueelle tulijoilta peritään sisäänpääsymaksu, ”toritulli”. Hämeen keskiaikamarkkinoiden yhden päivän lippu maksoi vuonna 2010 yli 15-vuotialta 10 euroa ja alle 15-vuotialta 5 euroa. Alle 5-vuotiaat pääsevät tapahtumaan ilmaiseksi. Kahden päivän liput (lauantai ja sunnuntai) maksoivat yli 15-vuotialta 15 euroa ja alle 15-vuotiaille 8 euroa. Tapahtumaan on mahdollista ostaa myös perhelippuja, jotka oikeuttavat kahden aikuisen ja kahden lapsen sisäänpääsyyn. Perheliput maksavat 25 euroa yhdelle päivälle ja 45 euroa kahdelle päivälle. Avustaja pääsee ilmaiseksi sisään lipun ostavan avustettavan henkilön kanssa.

Kaikki tapahtuman järjestäjien alueella tarjoama ohjelma kuuluu pääsylipun hintaan. Alueella on myös kauppiaiden järjestämiä lisämaksullisia ohjelmanumeroita kuten jousiammuntaa. Keskiaikamarkkinoiden lipulla pääsee lauantaina ja sunnuntaina myös Linnanniemen museoihin: Hämeen linnaan, Historialliseen museoon, Vankilamuseoon ja Tykistömuseoon.

Tapahtumassa ei ole erihintaisia lippuja eläkeläisille, opiskelijoille, varusmiehille, siviilipalvelusmiehille tai työttömille. Porrastetut lipunhinnat olisivat hyvä tapa lisätä taloudellista saavutettavuutta. Alueella on runsaasti erihintaisia annoksia tarjoavia ruokakojuja ja torimyyjillä oli myynnissä erilaisia keskiaikaishenkisiä tuotteita useissa eri hintaryhmissä.

Hämeen keskiaikamarkkinat toteutetaan käytännössä täysin talkoovoimin. Talkootyön palkkana on talkoolaisranneke, jolla pääsee vapaasti liikkumaan tapahtuma-alueella koko viikonlopun ajan. Talkoolaiset saivat myös alennusta perjantain ja lauantain iltatapahtumien lipuista. Lisäksi talkoolaisille tarjotaan työpäivinä ruoka tapahtumatoimistolla. Talkootöitä on tapahtumassa monipuolisesti tarjolla alkaen esimerkiksi julisteiden levittämisestä ja ompelutöistä alueen rakentamiseen ja lipunmyyntiin. Talkootöitä tapahtuman eteen voi tehdä myös ennen tapahtumaviikonloppua ja sen jälkeen. Myös tapahtuma-ajan ulkopuolella tehty työ oikeuttaa viikonlopun ilmaisannekkeeseen. Talkoisiin osallistuminen tarjoaa mahdollisuuden osallistua Keskiaikamarkkinoille ilman taloudellista panostusta, mikä on hieno asia taloudellisen saavutettavuuden kannalta. Keskiaikamarkkinoita oli mukana järjestämässä noin 250 talkoolaista.

7 TAPAHTUMA-ALUEELLE SAAPUMINEN

Hämeen keskiaikamarkkinoiden tapahtuma-alueelta on Hämeenlinnan rautatieasemalle matkaa noin 1,5 kilometriä. Tapahtuma-alueen vieressä, Tampereentien varrella, on linja-autopysäkki. Lähimmälle tapahtuma-alueen sisäänkäynnille (Niittytullille) oli pysäkiltä matkaa noin 130 metriä.

Tapahtuma-alueelle ohjaavia opasteita on kaupungilla hyvin vähän. Ongelmana on aiempina vuosina ollut kaupungille levitettyjen opasteiden häviäminen nopeasti, jopa ennen tapahtuman alkua.

Autot pääsevät ajamaan tapahtuma-alueen eteläisen sisäänkäynnin luokse tapahtuman aikana. Ajoyhteys kahdelle muulle sisäänkäynnille oli lauantaina ja sunnuntaina suljettu siirrettävällä aidalla. Tapahtuma-alueelle ei pääse tapahtuman aikana autolla. Millekään sisäänkäynnille ei ollut tapahtuman aikana osoitettu tiedotuksessa tai opastein erikseen pysähdyspaikkaa, johon saattoliikenne voisi jättää matkustajia tai poimia heitä kyytiin.

Kaikille sisäänkäynneille ajoväylältä jalankulkuväylälle siirryttäessä esteettömyyden kannalta ongelmaksi muodostuu mukulakivinen tienpinta. Kaupunkitullin ja Niittytullin kohdalla myös kadun reunakivet muodostuvat esteeksi. Kaupunkitullin luona kadun reunakivi oli luiskattu ajoväylän ja jalankulkuväylän välillä vain toisella puolella katua. Toisella puolella kadun reunakiven korkeus on noin 80 mm. Niittytullin kohdalla kadun reunakiveä ei ollut luiskattu, mikä muodosti esteen siirryttäessä ajoväylältä jalankulkuväylälle. Reunakiven korkeus on noin 130 mm.

7.1 Pysäköintialueet ja autopaikat

Tapahtuma on kasvanut voimakkaasti viime vuosina, mikä on johtanut pysäköintitilan tarpeen kasvuun. Tapahtuman yleisö pysäköi tapahtuman aikana lähialueiden pysäköintialueille, Kaupunginpuistoon, lähialueen koulujen pihoille, Linnankasarmin kentälle sekä teiden varsille. Tiedotusvälineiden edustajille on varattu pieni paikoitusalue 4H-kerhon tilojen ja minigolfradan välistä Linnanpuiston kupeesta. (Hämeen keskiaikamarkkinoiden 20. – 22.8.2010 turvallisuussuunnitelma.)

Lähialueen pysäköintipaikkojen vähäisyys on aiheuttanut järjestäjille päänvaivaa jo useampana vuonna. Järjestyksenvalvojen esimies Raimo Lumia harmitteli häntä haastattellessani, että lähialueelle väärin pysäköidyt autot aiheuttavat negatiivista palautetta. Hänen mukaansa pysäköintipaikkojen vähäisyys aiheuttaa sen, että osa asiakkaista joutuu kävelemään autoltaan hyvin pitkän matkan tapahtuma-alueelle. Lumia toivoi, että lisää pysäköintitilaa saataisiin esittämällä Hämeenlinnan kaupungille Hämeen linnaa vastapäätä olevan suomaan muuttamista pysäköintialueeksi. (Lumia 2010.)

Vuoden 2010 tapahtumalauantaina esteettömät autopaikat sijaitsivat Hämeen linnan pysäköintialueella, jossa osa linja-autojen pysäköintipaikoista oli varattu tätä tarkoitusta varten. Perjantaina esteettömiä autopaikkoja ei ollut merkitty. Autopaikat ylittivät leveydeltään asetetun minimivaatimuksen, 3600 mm (Kulttuuria kaikille -palvelu 2009c). Autopaikat sijaitsivat noin 150 metrin päässä tapahtuma-alueen lähimmästä

sisäänkäynnistä. Lyhyin kulkureitti autopaikoilta sisäänkäynnille ei ollut esteetön. Esteetöntä reittiä pitkin tapahtuma-alueelle oli esteettömältä autopaikoilta matkaa noin 250 metriä.

Järjestyksenvalvojaa haastateltaessa kävi ilmi, että pysäköintipaikat olivat tapahtuman aikana vaihtaneet paikkaa Hämeen linnan kioskin viereisen pysäköintialueen Niittytulli-sisäänkäynnin puoleisesta päädyistä hieman kauemmaksi saman pysäköintialueen linja-autoille tarkoitetuille paikoille (Jokinen 2010). Esteettömät autopaikat oli merkitty aitaan ”Inva”-tekstillä. Muut pysäköintipaikat sijaitsivat Tampereentien varrella ja Tykistömuseon kentällä. Pysäköintipaikat oli merkitty tien varteen A4-kokoisilla opasteilla, joissa luki ”P”.

7.2 Sisääntuloväylät ja lipunmyynti

Hämeen keskiaikamarkkinoiden tapahtuma-alueelle on kolme sisäänkäyntiä: Kaupunkitulli, Linnatulli ja Niittytulli. Kaikilla sisäänkäynneillä oli samanlaiset laudoista rakennetut lipunmyyntikojut, joiden palvelutiskin korkeus oli 910 mm. Lipunmyyntikojujen etuosaan oli naulattu ristiin kaksi lautaa. Tämä tekee kojun rakenteesta tukevamman, mutta ei jätä palvelutiskin alle vapaata polvitilaa, jotta pyörätuolilla pääsisi palvelutiskin ääreen. Lipunmyyntikojujen edessä oli riittävästi pyörätuolilla kääntymiseen tarvittavaa tilaa. Kääntymiseen tulee varata tilaa halkaisijaltaan vähintään 1800 mm:n suuruinen alue (Ruskovaara ym. 2009, 66).

Lipunmyyntikojujen luona oli yksi A3- ja kaksi A4-kokoista opastetta: lipunmyyntihinnasto sekä kiellot tuoda pyöriä ja koiria alueelle. Kaikki kyltit oli laminoitu, mikä aiheutti jonkin verran lukemista vaikeuttavaa valon heijastumista kylttien pinnoista. Kaikissa kylteissä taustan väri oli vaaleankeltainen ja teksti mustaa, joten kontrasti oli hyvä.

Hinnasto oli kirjoitettu selkeällä päätteettömällä fontilla pienaakkosin. Kuten jo edellä on mainittu, painomateriaaleissa kannattaa suosia päätteellistä kirjasinta, sillä se on tutumpaa ja paperilla luettavampaa. Hinnaston tiedot olivat suomen lisäksi myös

ruotsiksi ja englanniksi, tosin hieman suomea pienemmällä fontilla. Muutenkin hinnaston kirjasin oli melko pientä, ottaen huomioon, että opastetta tulisi pystyä lukemaan kauempaa esimerkiksi lipunmyyntikojulle jonotettaessa.

Hinnastossa oli maininta siitä, että koiria ei saa tuoda alueelle, mutta lisäksi lipunmyynnissä oli myös A4-kokoiset ”Ei eläimiä alueelle” -kyltti, jossa oli viestiä selventämässä kuva koirasta, jonka yli oli vedetty punaisella rasti. Alueelle ei saa tapahtuman aikana tuoda pyöriä. Tästä kertoi lipunmyyntipisteiden luona opaste, jossa luki ”Ei polkukiesejä eli -pyöriä alueelle” ja viesti oli käännetty myös englanniksi ja ruotsiksi.

Tapahtuma-alueen luoteinen sisäänkäynti (Niittytulli) oli muita sisäänkäyntejä saavutettavampi. Lipunmyyntikojujen luo pääsi kovaa ja tasaista hiekkatietä pitkin eikä kulkureitillä ollut ylitettäviä kadun reunakiviä. Saattoliikenteen osalta esteeksi muodostuu kadun reunakivi, jota ei ollut luiskattu. Sisäänkäyntien esteettömyydestä ei ollut kerrottu tiedotuksessa eikä pyörällisille apuvälineille ollut opastettu suositeltavaa sisäänkäyntiä paikan päällä.

Tapahtuman eteläisen sisäänkäynnin (Kaupunkitullin) läheisyyteen johtaa kova ja tasainen hiekkapolku, joka kuitenkin päättyy luiskaamattomaan reunakiveen ennen mukulakivipinnoitettua kulkuväylää lipunmyyntikojuille. Alue oli perjantaista sunnuntaihin aidattu niin, että sisälle alueelle pääsee vain mukulakivillä päällystettyä Kustaa III:n katua pitkin, lipunmyyntikojujen välistä. Hieman lipunmyyntikojujen jälkeen kadun reunakiviin oli molemmille puolille rakennettu tilapäiset luiskat, joiden tarkoituksena oli helpottaa liikkumista pyörällisellä apuvälineellä.

Tapahtuman pohjoinen sisäänkäynti (Linnatulli) sijaitsi Hämeen linnan kupeessa. Linnatullissa tilanne oli varsin samantyyppinen kuin Kaupunkitullissa: lipunmyyntitiskien luo ja alueelle pääsi vain mukulakivistä tietä pitkin.

7.3 Kehittämisehdotukset

Tapahtuman mahdollisesti kasvaessa edelleen tulevina vuosina kannattaa lisäpysäköintitilan mahdollisuuksien selvittämisen lisäksi panostaa esteettömien julkisten liikenneyhteyksien parantamiseen tapahtuma-alueelle. Tapahtuman saavutettavuuden kannalta olisi hyödyllistä harkita esimerkiksi rautatieaseman ja tapahtuma-alueen välillä liikennöivää esteetöntä tapahtumabussia, joka parantaisi asiakkaiden mahdollisuutta saapua tapahtumaan julkisilla kulkuneuvoilla. Kuljetusta suunniteltaessa saavutettavuus pitää huomioida pysäkkejä ja kuljetuskalustoa valittaessa. Linja-autopysäkeille tulee olla esteetön pääsy, samoin edelleen pysäkeiltä matalalattiiseen linja-autoon.

Tapahtuma-alueelle löytämisen helpottamiseksi kannattaa jakaa tapahtuman lähialueen karttaa ja tulo-ohjetta tapahtuma-alueelle mahdollisimman monen tiedotuskanavan kautta ennen tapahtumaa (muun muassa internet-sivut ja lehti-ilmoitukset). Tiedotuksessa kannattaa myös painottaa, että tapahtuma-alueelle Linnanpuistoon löytää helposti seuraamalla Hämeen linnan opasteita. Lisäksi kannattaa selvittää kaupungilta vuokrattavien mainostaulujen sijainnit ja niiden käyttömahdollisuudet esimerkiksi moottoritietä pitkin tulevien asiakkaiden opastuksessa. Opasteiden kirjaskokoa mietittäessä on huomioitava lukuetaisyys (kts. s. 20).

Esteettömät autopaikat tulee sijoittaa mahdollisimman lähelle tapahtuman esteetöntä sisäänkäyntiä. Niiden sijainnin muuttamista kesken tapahtuman tulee välttää sekaannusten estämiseksi. Esteettömiltä autopaikoilta tulee tarjota esteetön kulkuväylä lähimmälle sisäänkäynnille.

Pysäköintialueelle johtava ajoreitti tulee merkitä suuremmin tekstiopastein ja pysäköintipaikkaa osoittavin symbolein reitin varrelle. Esteettömille autopaikoille johtaviin opasteisiin tulee merkitä kansainvälinen ISA-tunnus ja myös autopaikat tulee merkitä pystyopasteella ruudun kohdalle ja mahdollisuuksien mukaan myös paikan pintaan tällä symbolilla.

Vaihtoehtoja esteettömän pysäköinnin merkitsemiseen: esteettömien autopaikkojen symboli (vas.) sekä autopaikan kohdalle pystyopasteeseen ja maahan merkittävä kansainvälinen ISA-tunnus (oik.).

Lipunmyyntikojujen yhteydessä olevien hinnastojen kirjasinkokoa tulee suurentaa. Suositeltava kirjasinkoko olisi 25–40 millimetriä, myös ruotsin ja englanninkielisessä tekstissä (Seppälä 2009, 2-3). Opas- ja avustajakoirat voisi toivottaa tervetulleiksi tapahtumaan omalla opasteellaan, jossa hyödynnettäisiin tätä tarkoitusta varten olevaa symbolia (Kulttuuria kaikille -palvelu 2009a). Polkupyöräkieltoa voisi selkeyttää liittämällä tekstiopasteeseen myös symbolin pyörästä, joka on rastittu yli samaan tapaan kuin eläinkiellosta kertovassa opasteessa.

Myös ennen lipunmyyntikojuja kadun reunakivien tulee olla varustettu luiskilla, jotta tapahtumaan saapuville taataan esteetön pääsy lipunmyyntipisteelle. Tapahtuma-alueelle tulee järjestää esteetön sisäänkäynti, jossa on vähintään 1500 mm leveät (Ruskovaara ym. 2009, 42), tasaiset ja kovapintaiset kulkuväylät, ei tasoeroja tai asianmukaiset luiskat sekä riittävästi pyörätuolin vaatimaa kääntymistilaa lipunmyyntikojujen edustalla. Helpoiten tällainen sisäänkäynti on muokattavissa Niittytullista. Esteettömästä sisäänkäynnistä tulee kertoa saavutettavuutta koskevassa tiedotuksessa. Se tulee merkitä tapahtuma-alueen karttaan ja sinne tulee olla selkeät ja riittävän suurikokoiset symboliopasteet myös muilta sisäänkäynneiltä. Opasteista tulee käydä ilmi myös etäisyys esteettömälle sisäänkäynnille.

8 TAPAHTUMA-ALUEELLA LIIKKUMINEN JA OLESKELU

Tapahtuma-alue Hämeenlinnan Linnanpuistossa on pääosin nurmikkoa. Puistoalueella risteilee hiekkakäytäviä, joita pitkin pääsee liikkumaan ympäri tapahtumaaluetta. Hiekkakäytävien pinta on kova ja tasainen. Kartoitusviikonloppuna sää oli pääasiassa aurinkoinen, joten puiston maasto pysyi kuivana.

Osalla kulkuväylistä oli tapahtumaviikonlopun aikana rakennelmia ja muita esteitä, jolloin asiakkaat joutuivat kiertämään nurmikon kautta. Perjantaina kulkuväyliä käyttäviä estivät niille pysäköidyt autot, muina päivinä muun muassa myyntikopeille muodostuneet jonot sekä kulkuväylille sijoitetut teltat, käymälät ja korikaruselli. Kulkuväylille sijoitetut rakennelmat aiheuttivat törmäysvaaran. Lisäksi kulkuväyliä poikki kulki voimavirtajohtoja, joita ei ollut koteloitu kompastumisen estämiseksi.

Lapsia Hämeen keskiaikamarkkinoilla viihdyttänyt korikaruselli oli sijoitettu keskelle kulkuväylää, samoin erään myyjän teltta. Rakennelmia kiertäessä joutui käyttämään kulkureittinä nurmikkoa, joka on kulkureittinä pehmeä ja liukas. Kulkureiteille sijoitetut rakennelmat aiheuttavat myös törmäysvaaran.

Tapahtuma-aluetta sivuavaa Vanajaveden rantaa ei ollut rajattu tapahtuman aikana, ei myöskään Hämeen linnan vallihautaa koko matkalta. Järven rantaa pitkin kulkee yksi puiston hiekkateistä, kuten vallihaudan reunan läheisyydessäkin. Veteen viettävä rinne ja vallihaudan luoma putoamisvaara ovat turvallisuusriskejä alueella liikkumisessa.

8.1 Teltat, somisteet ja levähdyspaikat

Tapahtuma-alueella osa ohjelmasta ja ravintoloista oli teltoissa. Kaikkien telttojen sisustuksessa ei ollut huomioitu kulkuväyliä vähimmäisleveyttä (1500 millimetriä), joka mahdollistaa pyörätuolilla kääntymisen tarvittaessa (Ruskovaara ym. 2009, 42).

Osassa teltoissa telttarauta muodosti sisäänkäyntiin yli 30 millimetrin tasoeron, muun muassa Tietoteltassa.

Esimerkkejä telttojen kalustuksista. Vasemmalla Tapahtumateltta, jossa oli tapahtumaan kuuluvaa ohjelmaa ja vasemmalla erään tapahtuman ruokamyynnin teltta.

Osa teltoista oli kiinnitetty vaarnoilla ja köysillä maahan, jolloin narut aiheuttavat törmäys- ja kompastumisvaaran. Tapahtumassa oli myös runsaasti aluetta elävöittävää somistusmateriaalia, kuten pääkalloja, ämpäreitä, omenatynnyreitä, heinähankoja ja niin edelleen. Näidenkin esineiden sijoittelussa tulee huomioida turvallisuus eli estää törmäys- tai kompastumisvaaran aiheuttaminen.

Tapahtuma-alueella oli levähdyspaikkoja muun muassa Vanajaveden rantaa seuraavan kulkuväylän varrella (selkänojallisia penkkejä). Selkänojalliset penkit sijaitsevat kulkuväylän välittömässä läheisyydessä. Alueella on myös turnajaiskatsomossa nouseva katsomorakennelma ja heinäpaaleja istuimina. Turnajaiskatsomoon kulkiessa joutuu kulkemaan nurmikkoa pitkin.

8.2 Tietoteltta ja ensiapupiste

Tapahtuman Tietoteltta eli infoteltta sijaitsee tapahtuma-alueen pohjoispäädyssä Kustaa III:n kadun varrella. Tietoteltan yhteydessä sijaitsee myös Punaisen Ristin ylläpitämä ensiapupiste. Infoteltta ei ole kulkuväylän välittömässä läheisyydessä, vaan sinne kuljetaan nurmikkoa pitkin. Nurmikko ei ole kulkureittinä ihanteellinen, koska se upottaa ja on liukas varsinkin sateen tai kovan käytön jälkeen. Infopisteen

eli Tietoteltan metalliset tukirakenteet muodostavat kulkureitille 30 mm tasoeron. Kynnys pitää ylittää päästäkseen asioimaan ensiavussa eikä tasoeroa ole luiskattu. Teltan ulkoseinään kiinnitetty infokyltti (valkoinen i symboli vihreällä pohjalla) peittyi ajoittain teltan ulkopuolella vastaanottoaan pitävien infopisteen työntekijöiden taakse.

8.3 Luiskat

Tapahtuma-aluetta halkovan Kustaa III:n kadun reunakiveen oli kahteen kohtaan rakennettu tilapäiset liuskat: lähelle Kaupunkitullia ja toiset lähelle Tietotelttaa eli infopistettä. Luiskat rakennettiin tapahtuma-alueella paikan päällä perjantaina. Vaneriset liuskat ovat 510 mm pitkiä, tasoeron korkeus on suurimmillaan 125 mm ja luiskan pään etäisyys kadun reunasta 494 mm. Määräysten mukaan luiskan enimmäiskaltevuus on 1:12,5. Suositeltava luiskan kaltevuus on kuitenkin 1:20, varsinkin ulkotiloissa. (Invalidiliitto 2010c.) Luiskan kaltevuusprosentin voi laskea jakamalla tasoeron korkeuden luiskan pään etäisyydellä kadun reunakivestä ja kertomalla tuloksen sadalla (Ruskovaara ym. 2009, 22). Keskiaikamarkkinoiden tapauksessa luiskan kaltevuus on siis 1:25,3 ($125 / 494 * 100$) eli suositusten mukainen.

Keskiaikamarkkinoiden tapahtuma-alueen liuskat eivät jatkuneet katukivetyksen päälle, jolloin luiskan ja reunakiven väliin jää rako. Viikonlopun aikana liuskat liukuivat välillä pois paikoiltaan ja painuivat käytössä alemmas niin, että sunnuntaina luiskan ja katukivetyksen välillä oli jo tasoero. Luiskissa ei ollut suojareunoja, jotka olisivat estäneet luiskalta pois ajautumisen ja siitä johtuvat vaaratilanteet. Luiskissa ei myöskään ollut käsijohteita.

Järjestyksenvalvojien esimies Raimo Lumiaa haastateltaessa pohdimme, että tapahtuma-alueelle pitäisi rakentaa enemmän tilapäisiä luiskia. Lisäksi luiskien välille tulisi rakentaa esimerkiksi vanerista kovat ja tasaiset ylityspaikat mukulakivillä päällystetyn Kustaa III:n kadun yli. Lumia peräänkuuluttaa haastattelussaan suunnittelutyön ja ennakkoon rakentamisen merkitystä, jotta luiskia ei tarvitsisi rakentaa tapahtuman aikana joka vuosi uudestaan. (Lumia 2010.)

Vanerinen luiska Kustaa III:n kadun kadunreunuksella. Luiska on vääntynyt käytössä.

8.4 Esteettömät käymälät ja lastenhoitotila

Tapahtuma-alueella oli kaksi esteetöntä käymälää, joista toinen oli poissa käytöstä sunnuntaina. Käymälät sijaitsivat tapahtuma-alueen pohjoispäädyn hiekkakentän laidalla ja tapahtuma-alueen eteläpäädyssä Kustaa III:n kadulta kääntyvällä hiekkatieillä. Hiekkakentän esteettömään wc-tilaan oli tasainen ja esteetön kulku. Kaupunkitullin lipunmyyntipistettä lähempänä sijaitseva esteetön wc-tila oli sijoitettu nurmikolle ja se oli hieman eteenpäin kallellaan.

Käymälät oli merkitty seinään (oven aukeamispuolelle) sijoitetulla pyörätuolia esittävällä symbolilla (valkoinen tummansinisellä pohjalla), joka oli 1670 mm:n korkeudella maasta. Oven tämän hetkinen symboli ei ollut ISA-tunnus. Esteettömiä käymälöitä ei ollut merkitty pistekirjoituksella oven symbolin alle. Esteettömiä käymälöitä ei ollut

erikseen merkitty opaskarttaan, johon tosin oli merkitty yleisesti molemmat wc-tilojen ryhmät.

Esteettömien käymälöiden ovet avautuvat ulospäin, mikä on hyvä, sillä se mahdollistaa oven avaamisen autettaessa esimerkiksi lattialle pudonnutta ihmistä. Pystyasennossa oleva vedin oli oven ulkopuolella 800 mm korkeudella maasta. Oven kulkuaukon vapaa leveys oli oven ollessa auki 840 mm, kymmenen millimetriä liian kapea. Esteettömien käymälöiden ovissa oli ovet sulkeva jousitus. Oven sisäpuolelle, saranapuolelle sijoitettu vaakasuuntainen lankavedin auttaa pyörätuolia käyttävää asiakasta sulkemaan wc:n oven. Keskiaikamarkkinoiden käymälöissä lankavedin oli liian korkealla, 1300 mm:n korkeudella maasta.

Vapaa tila käymälän sisällä oli kapeimmasta kohdastaan 1450 mm (leveys) ja 1430 mm (syvyys). Wc-istuinten istuinkorkeus oli 500 mm, joka on suositusten mukainen korkeus (Ruskovaara ym. 2009, 94). Vapaata tilaa wc-istuimen vieressä oli 840 mm sekä wc-istuimen edessä 910 mm. Ruskovaaran ym. (2009, 94) mukaan siirryttäessä wc-istuimelle sivultapäin pyörätuolin tarvitsema vapaa tila wc-istuimen vieressä on vähintään 800 mm. Suoraan edestäpäin siirryttäessä tarvitaan 1200 mm:n syvyinen ja 1000 mm:n levyinen tila. Käymälän leveys oli 1450 mm, mutta vapaa tila wc-istuimen edessä ei ole riittävän leveä, jotta suoraan edestä istuimelle siirtyminen olisi mahdollista. Käymälöissä ei ollut pyörätuolin kääntymiseen tarvittavaa, halkaisijaltaan 1500 millimetrin suuruista suuruista vapaata tilaa (Ruskovaara ym. 2009, 94).

Molemmat esteettömät käymälät ovat yksipuolisesti käytettäviä. Vapaata tilaa oli wc-istuimen vasemmalla puolella. Jotkut henkilöt pystyvät siirtymään pyörätuolista vain tietyltä puolelta (Svensson ym. 2003, 55). Esteettömissä käymälöissä ei ollut wc-istuimen takana vapaata tilaa.

Esteettömien käymälöiden seinään oli kiinnitetty tukikaide noin 800 mm:n korkeudelle. Tukikaide kiersi wc-istuimen takaa molemmille puolille seinää pitkin ja jatkui wc-istuimen puolelta istuimen reunan yli. Wc-istuimelta katsoen vasemmalla seinällä tukikaidetta oli noin 100 mm. Yhtenäiset tukikaiteet wc-tilan seinällä helpottavat tilassa

liikkumista (Ruskovaara ym. 2009, 95). Esteettömissä käymälöissä ei ollut wc-istuimen vieressä siirtymistä helpottavia käsitukia.

Molemmissa esteettömissä käymälöissä oli wc-paperitelineet. Paperiteline sijaitsi istuimelta katsottuna etuviistossa 1100 mm:n korkeudella lattiasta ja alle 300 mm:n päässä istuimesta. Molemmissa esteettömissä käymälöissä oli myös käsidesinfiointiaineen annostelulaitteet, jotka olivat 1200 mm:n korkeudella. Molemmat varusteet sijaitsivat suosituksiin nähden liian korkealla. Käsidesinfiointiaineen saaminen edellytti annostelijan pumpppaamista kädellä (kahden käden käyttöä). Käymälöissä ei ollut valaistusta, joten oven ollessa kiinni tila oli hyvin hämärä. Niissä ei myöskään ollut hälytysjärjestelmää avun saamiseksi. Käymälöissä ei ollut peilejä.

Molempien käymälöiden yhteydessä oli kaksi käsienpesuallasta. Veden saamiseksi piti pumpata jalalla maan rajassa olevaa pumpppua. Tämä ei ole kaikille käyttäjille mahdollista. Pumpppu oli raskas käyttää ja havaintojeni mukaan esimerkiksi lapsilla oli vaikeaa saada pumpun avulla vettä hanasta. Käsienpesulaitteisto oli kiinteä rakennelma. Altaan alla ei ollut vapaata polvitilaa, joka olisi mahdollistanut altaan äärelle pääsemisen pyörätuolilla.

Toinen tapahtuma-alueen esteettömistä käymälöistä. Esteettömien käymälöiden sisätilat olivat identtiset. Tukikaide kiersi pitkin wc-tilan seinää. Käsienpesualtaat sijaitsivat roska-astioiden takana (vas.).

Tapahtuma-alueella ei ole lastenhoitoon varattua tilaa. Tällaisen tilan järjestäminen on perusteltua, sillä suuri osa tapahtuman kävijöistä on lapsiperheitä.

8.5 Tapahtuma-alueen valaistus

Tapahtuma-alueen valaistuksena olivat luonnonvalo ja Linnanpuiston alueen kiinteät katuvalaisimet. Osalla myyjistä oli myös omia valaisimia. Koska kartoitusviikonloppu oli aurinkoinen ja pilvetön, valon määrä pysyi pääasiassa riittävänä. Poikkeuksen muodostivat joidenkin telttojen sisätilat. Esimerkiksi infopisteen eli Tietoteltan sisällä ei ollut lisävalaistusta, mikä teki teltasta varsin hämärän. Suuret valaistuserot ulko- ja sisätilojen välillä saattavat aiheuttaa häikäistymistä. Häikäistymistä esiintyy siirryttäessä kirkkaasta auringonvalosta hämärämpään tilaan tai mentäessä hämärästä tilasta ulos, kun silmä ei ehdi sopeutua valon määrän muutokseen. Häikäistymistä voidaan estää valaisemalla välittömästi ulkotilaan liittyvät sisätilat riittävän voimakkaasti. (Ruskovaara ym. 2009, 28.)

8.6 Opasteet ja tietoiskut

Tapahtuma-alueen opasteet oli tehty A4 -kokoisille papereille. Opasteiden pohjaväri on vaaleankeltainen ja kirjasin musta, jolloin taustan ja tekstin välinen kontrasti on hyvä. Opasteet oli kirjoitettu pienaakkosin eli gemenoin. Opasteiden teksteissä kirjasintyyppi olivat Adieu ja Optima. Varrellisten nuolten osoittama suunta oli helppo hahmottaa. Opasteiden kirjainten koko vaihteli 40–50 mm välillä. Opasteissa ei käytetty symboleita viestinnän tukena. Opasteiden sijoituskorkeus vaihteli 750 mm:n ja 1400 mm:n välillä. Opastekyltit oli laminoitu. Kiiltävä pinta aiheuttaa valon heijastumista. Tämä vaikeuttaa opasteiden lukemista.

Opasteita kiinnitettiin tapahtuman alkuvaiheessa alueella. Perjantaina rakennusaikana tapahtuma-alueella oli vielä hyvin vähän opasteita. Lauantaina ja sunnuntaina opasteita oli melko runsaasti, mutta satunnaisesti ympäri tapahtuma-aluetta, eniten keskeisten kulkureittien kuten Kustaan III:n kadun varrella. Osa opasteista oli sijoitettu esimerkiksi tien viereen puunrunkoon kiinni niin, että opasteet eivät olleet nähtävissä molemmista suunnista lähestyttäessä. Opasteille oli varattu myös omia telineitä, mutta niitä oli kiinnitetty myös roska-astioihin. Tapahtuma-alueella kaikkia opastei-

ta ei päässyt esteettömästi lukemaan läheltä. Osa opasteista oli myös sijoitettu niin, että niiden osoittamaa suuntaa oli vaikea hahmottaa. Osa johdatti kulkemaan turhaan nurmikon poikki. Opasteen sijoittaminen kulkuväylän risteykseen olisi selventänyt reittiä.

Tapahtuma-alueen eri kohteisiin ohjaavien opasteiden lisäksi alueella oli keskiajasta ja aikakauden elämästä kertovia tietoiskuja. Tietoiskut oli opasteiden tavoin kirjoitettu mustalla tekstillä vaaleankeltaiselle pohjalle ja ne on laminoitu. Tekstin kirjasintyyppi on pääteetöntä selkeää kirjaisinta ja teksti on kirjoitettu pienaakkosilla. Pitkissä teksteissä päätteellinen kirjasin on kuitenkin luettavampaa ja tutumpaa. Tietoiskuissa oli runsaasti pientä tekstiä ja vierasperäisiä sanoja.

Saavutettavuus tulee ottaa huomioon jo opasteiden ja niiden sijoittelun suunnittelussa. Yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan sähköpostihaastattelussa kävi ilmi, että alueelle tehdään opastesuunnitelma ennen tapahtumaa.

Suunnitelmassa ei ole otettu kantaa opasteiden kokoon, asennuskorkeuteen tms. vaan siinä on käytetty maalaisjärkeä. (Aika monena vuonna opasteet on suunnitellut arkkitehti, jolla on asiaan liittyvää koulutusta!) Tapahtuman luonne asettaa rajoituksia opasteille - kun pyrkimyksenä on kuitenkin luoda visuaalisesti "keskiaikainen" ympäristö. (Veinola 2010.)

Esimerkkejä Hämeen keskiaikamarkkinoiden opasteista ja niiden sijoittelusta.

8.7 Moniaistisuus ja opastetut kierrokset

Hämeen keskiaikamarkkinat on hyvin moniaistinen tapahtuma. Tapahtumassa voi esimerkiksi silittää hevosia, tunnustella erilaisia käsityömateriaaleja, maistella uusia makuja kuten karamelliomenoita ja paahdettuja manteleita sekä pomppia ja löhöillä heinäkasoissa. Tapahtumassa tuoksuu muun muassa ruoho, hevoset, sepän ahjon savu, suitsukkeet ja vartaassa paistuva sika. Nykyajalle ainutlaatuista äänimaailmaa luovat turnajaiset, markkinoilla pyörivät kerjäläiset, taistelunäytökset ja keskiaikainen musiikki. Tapahtumassa ei ole yleisölle suunnattuja opastettuja kierroksia.

Tapahtuman aikana alueella ammuttiin tykillä, mikä sai aikaan kovan pamauksen. Ohjelmanumerosta ei ollut mainintaa käsiohjelmassa eikä siitä tiedotettu etukäteen tai äänen lähdeä selitetty jälkikäteen kuulutuksella. Tapahtumaan osallistuville käsityöläisille on asetettu osallistumisen ehdoksi, että kävijät saavat kokeilla kaikkia esiteltäviä käsityötekniikoita myös itse. Tätä ei kuitenkaan valvottu tapahtuman aikana eikä siitä tiedotettu yleisölle.

Moniaistisen elämyksen tarjoaminen tapahtuman kävijöille on myös järjestäjille tärkeää:

Toissavuoden markkinoilla nimittäin minua hipelöi kuuro-sokea-mykkä kaveri pyörätuolista ja hänen avustajansa kertoi hänelle sivelemällä hänen käsivarttaan ja hän hiplasi rönttimekkoa, nuuski tervanarua, kokeili hiuksia ja niissä heiniä ja peurantaljaa....ja avustaja sanoi että tämä on ollut heillä mahtava päivä, kaikkea ahjon kuumuudesta hevosten kavioiden jyminä ja erilaisia makuja, possua, naurista, hunajaomenaa... Tuntui aika hienolta. Olla hiplattavanakin.
(Rantala 2010)

8.8 Kehittämisehdotukset

Tapahtuma-alueen kulkuväylät tulee pitää vapaina. Rakennelman kiertämiseen tulee tarjota kova, luistamaton ja tasainen kulkureitti. Nurmikko on esteettömäksi kulkureitiksi liian liukasta, pehmeää ja upottavaa. Ulkoilmatapahtumassa tulee huomioida

myös sään vaikutus kulkuväyliin: sateen sattuessa nurmikosta tulee helposti vaikea-kulkuista mutavelliä. Kulkuväyliin yli kulkevat johdot tulee koteloida kompastumisen estämiseksi niin, että niiden ylittäminen myös pyörällisillä apuvälineillä on helppoa.

Esimerkiksi Hämeen linnan vallihaudan ja Vanajaveden rannan aiheuttamien puutoamisvaarojen ollessa kyseessä, tulee kiinnittää huomiota kulkuväylän reunan erottumiseen, kuten hiekkatien pinnan erottumiseen ruohikkoisesta rinteestä. Kulkuväylän reunan erottumista voi tehostaa vaara-alueen kohdalla esimerkiksi tien reunaan seuraavilla listoilla. Lisäksi vallihaudasta ja veteen viettävästä rinteestä tulee tiedottaa alueella liikkumista koskevien saavutettavuustietojen yhteydessä.

8.8.1 Teltat, somisteet ja levähdyspaikat

Tapahtuma-alueen telttojen esteettömyyteen tulee kiinnittää huomiota. Pidennetyt pöytälevyt, joiden alla on vapaata polvitilaa, tarjoavat mahdollisuuden päästä pöydän pätyyn myös pyörätuolilla (Ruskovaara ym. 2009, 54). Saavutettavuutta voi parantaa ohjeistamalla myyjät kulkureittien ja kalusteiden vähimmäisvaatimuksista ja nimeämällä vastuuhenkilön järjestäjäorganisaatiosta valvomaan niiden noudattamista. Rakennusohjeiden lisäksi ruokamyymiä voi kannustaa hyödyntämään kahvilaa tarkoittavaa symbolia (Kulttuuria kaikille -palvelu 2009a) opasteissaan.

Telttojen kiinnitysnarujen aiheuttama kompastumisvaara tulee välttää telttojen sijoittelussa. Kiinnitysnarut eivät saisi sijaita kulkuväylän välittömässä läheisyydessä. Mikäli tätä ei voida välttää, narujen havaitsemista tulee helpottaa parantamalla niiden erottumista ympäristöstä, esimerkiksi värikkäin viirein. Kuten vallihaudan ja rantapenkereen kohdalla, myös narujen aiheuttamaa kompastumisvaaraa voidaan vähentää ohjaamalla kulkua merkitsemällä kulkuväylän reuna selkeästi, esimerkiksi matalilla listoilla rajaamalla.

Levähdyspaikkoja on hyvä tarjota tasaisesti koko alueella. Ulkotiloissa suositeltava enimmäisetäisyys on 250 metriä ja raskailla (esimerkiksi mäkisillä) reiteillä 50 metriä. Lisäksi on suositeltavaa, että seuraavan levähdyspaikan voi nähdä edelliseltä. Le-

vähdyspaikoilla tulee olla erikorkuisia istuimia. Osassa istuimia tulee olla sekä käsi-että selkänojat. Pyörätuolinkäyttäjää pääsee siirtymään parhaiten penkille, jonka istuinkorkeus on 500 mm. Penkin päässä tulee olla vähintään 900 mm vapaata tilaa pyörätuolille ja penkin käsinojien tulee olla joko irrotettavia tai sijoitettu keskelle penkkiä. Penkin tai istuimen istuintason on oltava tasainen eli vaakasuora, ei taaksepäin kallistuva, jotta penkiltä on helppoa nousta. Istuimen etureunan tulee olla pyöristetty. Sopiva istuimen syvyys on 300–400 mm. Istuimen alaosan tulee olla avoin eli siinä ei saa olla istuimelta nousemista vaikeuttavaa poikkipuuta tai umpirakennetta. (Ruskovaara ym. 2009, 54.)

Levähdyspaikat tulee sijoittaa kulkuväylien ulkopuolelle niin, että kalusteet eivät aiheuta törmäysvaaraa. Levähdyspaikalle tulee olla esteetön kulkuyhteys myös pyörätuolilla. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että levähdyspaikan tulee olla samassa tasossa kulkuväylän kanssa ja sen pintamateriaalin tulee olla tarpeeksi kova ja tasainen. Levähdyspaikka ei siis voi sijaita esimerkiksi nurmikolla. Levähdyspaikan tulee erottua ympäristöstään tummuuskontrastina, jotta vältetään törmäysvaara. (Ruskovaara ym. 2009, 54.)

8.8.2 Tietotietä ja ensiapupiste

Sekä tapahtuman infopiste että ensiapupiste tulee sijoittaa tapahtuma-alueelle keskeisiin kohtiin niin, että niihin on esteetön sisäänkäynti suoraan kulkuväylältä tasaisesta, kovaa ja luistamatonta reittiä pitkin. Mahdollisuus käyttää näitä palveluita on keskeistä tapahtumaan osallistujille. Palvelujen sijainnit tulisi merkitä käsiohjelman karttaan. Silmän korkeudella (1400–1600 mm) olevien opasteiden lisäksi info- ja ensiapupisteestä tulisi olla korkeammalle kiinnitetty selkeä symboliopaste, mikä helpottaisi näiden keskeisten palveluiden paikallistamista väentungoksessakin.

8.8.3 Luiskat

Tapahtuma-alueelle tulee teettää hyvissä ajoin ennen tapahtumaa luistamattomasta pinnoitteesta (vaneri voi olla kastuessaan liukasta) valmistetut, kaltevuudeltaan määräysten mukaiset luiskat, jotka jatkuvat reunakiveyksen yli ja joissa on luiskalta pois ajautumista estävät suojareunat. Sopivia ulkotiloissa käytettäviä materiaaleja ovat esimerkiksi asfaltti, betoni ja verkkolevy. Jos käytetään puuta, paras ratkaisu on höyläämätön lauta poikittaisina lankkuina. Lankkujen välisten rakojen leveys saa olla enintään 5 mm. (Invalidiliitto 2010c.)

Luiskia ei ole välttämätöntä rakentaa itse, vaan niitä voi myös vuokrata. Hämeen linnassa ja Linnanpuistossa järjestetään pitkin vuotta muitakin kulttuuritapahtumia, muun muassa LinnaJazz ja Wanaja Festival. Saavutettavuuden kehittämisen kannalta olisi järkevää tehdä yhteistyötä muiden aluetta hyödyntävien tapahtumanjärjestäjien kanssa esimerkiksi esteettömyyteen liittyvien rakenteiden kuten luiskien hankinnassa. Myös Hämeenlinnan kaupungin kanssa kannattaa neuvotella kadun reunakivien luiskaamisesta suojateiden ja ylityskohtien osalta Linnanpuiston saavutettavuuden parantamiseksi.

8.8.4 Esteettömät käymälät ja lastenhoitotila

Esteettömät käymälät tulee sijoittaa tasaiselle, kovalle ja liukumattomalle alustalle ja niihin tulee järjestää esteetön kulkureitti. Esteettömän käymälän opasteen tulee sijaita seinässä oven avautumispuolella, silmän korkeudella (1400–1600 mm maasta) eli nykyinen symboli oli hieman liian korkealla. Opasteessa tulee olla tekstin lisäksi kohokuvioinen yksiselitteinen symboli ja selkeä tummuuskontrasti. Esteetön käymälä tulee olla merkitty kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla (ISA-tunnus). Esteettömän käymälän oven vapaan kulkuaukon leveyden tulee olla vähintään 850 mm. Ovissa oleva jousimekanismi varmistaa oven sulkeutumisen asiakkaan perässä, mutta hankaloittaa käymälään kulkemista, sillä ovea pitää koko ajan pitää auki toisella kädellä, ettei se sulkeudu. Tämä on hankalaa esimerkiksi lastenvaunujen, rollaattorin ja pyörätuolin kanssa (Pesola 2009, 22). Oikealle korkeudelle sijoitettu poikittainen lanka-

vedin riittää auttamaan asiakasta oven sulkemisessa. Oven sulkemista helpottavan lankavetimen tulee sijaita oven sisäpuolella 800 mm:n korkeudella lattiasta. (Ruskovaara ym. 2009, 93–94.) Käymälöiden valaistusta on syytä parantaa.

Yksipuolisesti käytettäviä esteettömiä käymälöitä tulisi tarjota käyttäjille peilikuvapareina, jotta kaikkien käyttäjien olisi mahdollista hyödyntää niitä. Käymälän ulkopuolelle tulee myös merkitä symboliopasteella, kummalla puolella wc-istuinta pyörätuolille varattu vapaa tila sijaitsee (Pesola 2009, 19). Käymälän takana tarvitaan vapaata tilaa 300 mm, jotta esimerkiksi pyörätuolilla pääsee peruuttamaan wc-istuimen vierelle siten, että pyörätuolin etureuna on samassa linjassa wc-istuimen etureunan kanssa. Tilaa voidaan tarvita myös avustajan toiminnalle, kun hän auttaa asiakastaan siirtymään wc-istuimelle. (Ruskovaara ym. 2009, 94.)

Esteettömissä käymälöissä wc-istuimen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat käsituet helpottavat tilassa toimimista. Käsitukien tulee olla tukevat ja painoa kestävät sekä käännettävissä pois tieltä. Suositeltavaa on seinään kiinnitetty ja ylös käännettävä käsituki, joka on varustettu lattiaan tukeutuvalla jalalla. Käsitukien tulee olla korkeussäädettävät tai 800 mm:n korkeudella lattiasta. Käsitukien keskinäisen etäisyyden tulee olla vähintään 600 mm. Käsitukien tulee lisäksi ulottua 200 mm wc-istuimen etureunan yli, jotta niistä saa tukea istuimelta noustessa. (Ruskovaara ym. 2009, 94.)

Ruskovaaran (2009, 94) mukaan kaikkien wc-tilan varusteiden (esimerkiksi wc-paperitelineen ja käsidesinfiointiaineen telineen) tulee sijaita 900 mm:n korkeudella lattiasta, joten molemmat varusteet tulisi sijoittaa matalammalle. Käsien puhdistukseen tulee tarjota myös vaihtoehtoja, jotka eivät edellytä molempien käsien käyttöä tai jalalla pumppaamista. Yksi tällainen vaihtoehto voisi olla wc-istuimen läheisyyteen sijoitetut käsien desinfiointiin tarkoitetut kosteuspyyhkeet.

Esteettömien käymälöiden saavutettavuuden kehittämisen kannalta haasteellista on se, että käymälät tilataan ulkopuoliselta tavarantoimittajalta. Ennen tapahtumaa onkin syytä selvittää, onko saavutettavuuden vähimmäismääräykset täyttäviä esteettömiä käymälöitä markkinoilla ja onko niitä saatavissa peilikuvapareina tai niin, että vapaata

tilaa on riittävästi wc-istuimen molemmilla puolilla. Kysyntä saattaa myös luoda tarjontaa, joten nämä esteettömyyden vähimmäisvaatimukset on hyvä saattaa palvelutarjoajan tietoon. Mitä useampi asiakas osaa vaatia suositusten mukaisia esteettömiä käymälöitä, sitä todennäköisimmin niitä alkaa markkinoilta myös löytyä.

Tapahtumassa runsain määrin vierailevia lapsiperheitä palveleva lastenhoitopiste voitaisiin järjestää esimerkiksi kulkuväylän välittömään läheisyyteen sijoitettuun riittävän tilavaan ja korkeaan telttaan, jonne on helppo päästä lastenvaunujen kanssa. Teltassa tulee olla hyvä, häikäisemätön valaistus, hoitopöytä (mielellään useampia) vaipan vaihtoa varten, roska-astia, vesipiste ja riittävästi istuimia. Asiakkaille tulee tiedottaa lastenhoitopisteen sijainnista ennakotiedotuksessa ja paikan päällä käyttämällä symbolia (Kulttuuria kaikille -palvelu 2011a) tukemassa tekstitiedotusta.

8.8.5 Tapahtuma-alueen valaistus

Luonnonvalon määrästä tai sääolosuhteista riippumatta tapahtuman järjestäjän tulee huolehtia, että valaistus on riittävä ja tasainen koko tapahtuma-alueella. Erityisesti valaistukseen tulee kiinnittää huomiota palvelupisteissä (lipunmyynti, Tietoteltta, ensiapu), sisään tulosten yhteydessä, kulkuväylillä sekä niiden risteyskohdissa ja kohdissa, joissa on törmäys-, kompastumis- tai putoamisvaara (Ruskovaara ym. 2009, 28, 31). Alueen valaisemista suunniteltaessa pitää ottaa huomioon valaisinten suuntaaminen niin etteivät ne suoraan tai epäsuorasti (kiiltävistä pinnoista heijastumalla) aiheuta häikäisyä. Tapahtuma-alueella liikkumisen turvallisuutta ja miellyttävyyttä voidaan lisätä myös kävijöille lainattavilla taskulampuilla, joiden saatavuudesta on tiedotettu hyvin niin etukäteen kuin paikan päälläkin.

8.8.6 Opasteet ja tietoiskut

Tapahtuman opasteiden pintamateriaali ja ympäristön valaistus tulee miettiä niin, että valon heijastuminen ei häiritse opasteen lukemista. Opasteen kohdalla valaistuksen

tulee olla riittävä. Myös opasteen kontrasti ympäristöön verrattuna tulee olla selkeää sen huomaamisen helpottamiseksi. Opasteiden värityksen tulee olla yhtenäinen ja erottua ympäristöstä (Ruskovaara ym. 2009, 36). Esimerkiksi vaaleaa opaste ei erotu vaaleasta taustasta.

Opasteissa tulee käyttää helppolukuista kirjasintyyppiä, suositeltavia ovat esimerkiksi Helvetica Medium ja Arial (Ruskovaara ym. 2009, 36). Kirjasimen koko tulee suhteuttaa katseluetäisyyteen. Mitä kauempaa opastetta on tarkoitus lukea, sitä suurempi kirjasinkoon täytyy olla (kts. s. 19–20). Kielirajat ylittävät symbolit selkeyttävät viestintää myös opasteissa, varsinkin kun kaikissa niissä ei ole teksti-informaatiota muilla kielillä kuin suomeksi. Esteetön wc ja muut esteettömät tilat tulee aina opastaa ISA-tunnuksella varustetuilla opasteilla kohteeseen saakka. Tapahtumassa esteettömien bajamajat oli opastettu ”Inva wc” -tekstillä. Opasteissa ei ollut käytetty pistekirjoitusta, joka on suositeltava lisä tärkeimpien palveluiden luokse ohjaavissa opasteissa.

Esimerkkejä opasteissa hyödynnettävistä symboleista (vasemmalta oikealle): esteetön wc, wc (tekstin yhteydessä), lastenhoituhuone, taksiasema, bussipysäkki ja neuvonta (Kulttuuria kaikille -palvelu 2011a).

Opasteiden suosituskorkeus tekstin alareunasta maahan mitattuna on 1400–1600 mm, jolloin opaste on silmien tasalla helposti luettavissa (Svensson ym. 2003, 72). Helposti havaittavat opasteet sijaitsevat katsesuuntaan nähden loogisesti ja koko reitillä samalla tavalla sijoiteltuina (Ruskovaara ym. 2009, 36).

Opasteen ääreen tulee aina olla pääsy niin, että opasteen eteen jää riittävästi tilaa myös pyörätuolia varten. Opasteen edessä ei saa sijaita istuimia, kalusteita tai muita lähelle pääsyä vaikeuttavia esteitä. Kulkuväylän pintamateriaalin opasteen edessä on oltava tarpeeksi kova ja tasainen, jotta se mahdollistaa lähelle pääsyn myös apuvälineillä. Opasteen tulee sijaita kulkuväylän vieressä. Mikäli opaste ripustetaan väkijou-

kon yläpuolelle (esimerkiksi banderolli) opasteen alla olevan vapaan korkeuden tulee olla vähintään 2200 mm. Kulkuväylän yläpuolelle sijoitetun opasteen pariin tarvitaan kuitenkin aina myös kulkuväylän sivuun silmän korkeudelle (1400–1600 mm) sijoitettuja opaste, jota pääsee lukemaan läheltä. (Ruskovaara ym. 2009, 36.)

Opasteita tulee sijoittaa säännönmukaisesti koko alueelle. Opasteita tarvitaan aina kulkusuuntaa valittaessa eli ulkoilmatapahtuman kohdalla pääasiassa kulkuväylien risteyksissä. Jos kohteita ei ole erikseen opastettu, reitin kääntyessä tai jakaantuessa syntyy epäselvyyksiä ja epävarmuutta oikeasta suunnasta. Opastuksen tulee jatkua yhtenäisenä perille saakka ja sen on oltava selkeä ja helppotajuinen. Mikäli suorin reitti kohteeseen ei ole esteetön, tulee esteetön reitti opastaa erikseen hyödyntäen kansainvälistä pyörätuolisymbolia eli ISA-tunnusta. Opasteessa on hyvä ilmoittaa etäisyys kohteeseen (esimerkiksi sisäänkäynnille), varsinkin jos kuljettava matka on yli 50 metriä. (Ruskovaara ym. 2009, 36.)

Kuten muidenkin opasteiden kohdalla, tietoiskuissa tulee kiinnittää huomiota selkokielisyyteen ja riittävään kirjainkokoan. Tekstejä kannattaa tiivistää. Eri aihepiireihin liittyviä tekstejä voi jakaa entistä selkeämmin omiin kyltteihinsä. Tietoiskukylttien välittömään läheisyyteen tulee taata esteetön pääsy. Helpon tietoiskut löytyvät, kun ne sijoitetaan kulkuväylien välittömään läheisyyteen kuitenkin niin, ettei kiinnitystelineistä aiheudu törmäysvaaraa. Tietoiskut kannattaa laittaa luettaviksi myös tapahtuman internet-sivuille oman pääsivunsa (esimerkiksi ”Tietoa keskiajasta”) alle.

Opastesuunnitelmasta kannattaa tehdä mahdollisimman tarkka ja yksityiskohtainen, jotta kuka tahansa osaa sijoittaa opasteet asianmukaisesti. Visuaalisesti ”keskiaikaisempia” opasteita saa esimerkiksi käyttämällä opasteiden pohjana paperin sijaan vaaleaa puuta ja maalaamalla tekstit, symbolit ja nuolet niihin sabluunoita hyödyntäen. Puupinta ei myöskään heijasta valoa laminoidun paperin tapaan, mikä helpottaa opasteiden lukemista.

8.8.7 Moniaistisuus ja opastetut kierrokset

Etukäteen varattavat opastuskierrokset antaisivat yleisölle mahdollisuuden saada enemmän irti tapahtumasta. Tapahtuman saavutettavuutta parantaisivat myös viittomakielellä ja selkokielellä järjestetyt kierrokset. Niiden järjestämiseen voidaan pyytää apua alan järjestöiltä ja oppilaitoksilta. Opastuksiin voi sisällyttää monenlaista eri aisteja hyödyntävää havaintomateriaalia, kuten erilaisia tunnusteltavia materiaaleja sekä maisteltavia ja haisteltavia ruokia.

Monen tuhannen ihmisen tapahtumassa taustamelu nousee ajoittain häiritseväksi, mikä tulee ottaa huomioon muun muassa auditiivista tiedotusta suunniteltaessa. Kovääniset ohjelmanumerot (kuten tykillä ampuminen) saattavat säikäyttää tai aiheuttaa hämmennystä, mikäli niistä ei ole tietoa etukäteen tai asiakkaille ei välittömästi äänen jälkeen kerrota sen kuuluvan tapahtuman ohjelmaan.

9 TURNAJAISTEN SAAVUTETTAVUUS

Yksi keskiaikamarkkinoiden suosituimmista ja odotetuimmista ohjelmanumeroista on hevosturnajaiset. Ohjelmanumeron suosion takia olen valinnut sen esimerkiksi tapahtuman ohjelmien saavutettavuudesta. Rohanin Tallit -niminen esiintyjäryhmä toteuttaa turnajaiset tapahtuma-alueen pohjoisosassa, Kustaa III:n kadulle rakennetulla hiekkakentällä. Vuonna 2010 turnajaiset järjestettiin vain kerran päivässä, sekä lauantaina että sunnuntaina. Aiempina vuosina turnajaisnäytöksiä on ollut tapahtumapäivinä useampia. Turnajaisnäytöksessä esiintyi juontaja ja 4–5 hevosilla ratsastavaa ritaria.

Turnajaiskentän katsomorakenteet sijaitsivat kentän reunoilla nurmikolla. Katsomoon ei oltu opastettu selkeää reittiä eikä sinne ollut kulkua kovaa, tasaista ja luistamatonta kulkuväylää pitkin. Turnajaiskentän reunalla oli kaksi nousevaa katsomoa ja lisäksi irtonaisia penkkejä sekä heinäpaaleja. Turnajaiskatsomossa ei ollut käsinojallisia tai korkeampia istuimia. Suuri osa yleisöstä joutui seisomaan turnajaisten aikana, sillä

katsomossa ei ollut riittävästi istumapaikkoja. Seisova yleisö häytti näkyvyyttä turnajaiskentälle ja ruuhkautti turnajaisalueen niin, että siellä oli hyvin vähän tilaa liikua.

Turnajaiset keräsivät runsaasti yleisöä. Ihmiset kiipesivät erilaisten lähialueen rakennelmien päälle nähdäkseen paremmin, mistä muodostuu turvallisuusriski.

Turnajaiskenttä oli rajattu katsomoalueesta kahdella lippusiimalla, joiden välissä on järjestyksenvalvojille varattu alue. Turva-alue on turnajaisissa välttämätön, sillä kentältä saattaa lentää esimerkiksi peitsistä irronneita puunsäleitä. Ennen turnajaisia katsomoiden edessä oli kerjäläisiä ja leikareita, jotka lämmittelivät yleisöä turnajaisiin huudattamalla erilaisia iskulauseita. Huudattajilla ei ollut kuitenkaan käytössään äänentoistolaitteita eikä iskulauseita ollut saatavilla kirjallisessa muodossa. Tästä seurasi, että kaikki yleisöstä eivät kuulleet huudattajia ja eivätkä voineet osallistua turnajaisengenh nostatukseen.

Turnajaiset alkoivat juonnolla, jossa kerrottiin taustatarinaa turnajaisten tilanteesta: mikä vuosi on, miten turnajaiset on päädytty järjestämään ja ketä turnajaisiin osallistuu. Juontajan puhetta vahvisti äänentoistolaitteisto, joten se kuului hyvin yleisölle. Juontaja puhui turnajaisten aikana "vanhaa" suomea, jota oli ajoittain vaikea ymmärtää. Turnajaisista ei ollut tapahtuman aikana tai sitä ennen saatavilla juoniselostusta tai juontoja kirjallisena. Turnajaisista ei ollut saatavilla tietoa kuvailutulkkauksena, viittomakielellä tai selkokielellä. Juontaja liikkui esityksen aikana paljon kentällä. Katsomot ovat kentän molemmin puolin eikä yleisöllä ei ollut kokoajan näköyhteyttä hänen kasvoihinsa. Näköyhteyden katkeaminen esiintyjän kasvoihin estää huulilta lukemisen.

Turnajaisten äänimaailma koostui puheesta, musiikista ja äänitehosteista. Kaiuttimet olivat kovalla ja ne oli suunnattu suoraan yleisöön. Tästä yhdistelmästä johtui se, että osa yleisöstä lähti kesken esityksen pois kentän laidalta korviaan pidellen. Kuten eräs takarivissä seisova asiakas totesi: ”Tähän kohtaan kuuluu parhaiten ja näkyy huonosti.”

Turnajaiskentän luo ei ole asennettu induktiosilmukkaa. Induktiosilmukka (käytetään myös nimitystä telesilmukka) auttaa kuulemisen apuvälineitä käyttäviä henkilöitä siirtämällä äänentoistolaitteista tulevan äänen langattomasti kuulolaitteeseen suodattaen pois häiritsevän taustahälyn. Induktiosilmukka koostuu halutun alueen ympäri asennettavasta kaapelista ja vahvistimesta. (Svensson ym. 2003, 54.). Induktiosilmukan hyödyntäminen esiintyjien äänen vahvistamiseen edellyttää sitä, että esiintyjät käyttävät mikrofoneja.

Turnajaisiin sisältyi myös räjähteiden käyttöä ja pauketta, josta ei oltu varoitettu etukäteen. Turva-alueesta huolimatta yleisön päälle lensi hiekkaa ja roskaa. Räjähteiden käytöstä aiheutunut savu haittasi myös ajoittain näkyvyyttä kentälle.

Turnajaisten päätyttyä ritareiden hevosia oli mahdollista käydä silittämässä, mutta tästä ei tiedotettu erikseen esimerkiksi kuulutuksella. Kaikilla turnajaisia valvoneilla järjestyksenvälvoijilla ei ollut järjestyksenvälvojaliivejä, mikä aiheutti ongelmia yleisöä ohjatessa. Yleisö ei tiennyt, ketkä olivat tapahtuman henkilökuntaa ja kenen käskyjä tulisi totella.

9.1 Kehittämisehdotukset

Turnajaiskatsomoon tulee opastaa selkeä reitti (tai useampia reittejä). Katsomoon tulee taata kulku kovaa, tasaista ja luistamatonta kulkuväylää pitkin. Turnajaiskentän läheisyyteen tulee varata enemmän istumapaikkoja yleisölle. Istuimia tulee olla erikorkuisia. Penkkien päiden välissä tulee olla vähintään 1500 millimetriä leveät kulkuväylät (Ruskovaara ym. 2009, 42). Katsomoon tulee myös varata pyörätuolikatso-

joka mahdollistaa pääsyn pyörätuolilla joko eturiviin ilman seisovien ihmisten aiheuttamaa näköestettä tai riittävän loivaa ja tukevaa liuskaa pitkin tasaiselle, korotetulle katsomotasolle. Pyörätuolikatsomoon tulee varata tilaa myös opas- ja avustajakoirille ja niiden käyttäjille. Tapahtuman järjestäjän tulee varata järjestyksenvalvojia paikalle huolehtimaan pyörätuolikatsomon asianmukaisesta käytöstä ja asiakkaiden opastamisesta. Pyörätuolikatsomoon pitää olla riittävät ja selkeät opasteet, joissa hyödynnetään viestintää selkeyttäviä symboleita. Maininta pyörätuolikatsomosta tulee liittää tapahtuman saavutettavuutta koskevaan viestintään.

Myös pienille lapsille olisi tämän kaltaisessa perhetapahtumassa hyvä varata oma katsomonsa seisovien ihmismassojen edestä, jonka järjestyksestä ja turvallisuudesta huolehtisivat järjestäjän puolesta osoitetut talkoolaiset.

Lippusiiman lisäksi turnajaiskenttää ympäröivän turva-alueen rajat tulee merkitä maahan ympäristöstä erottuvalla pinnalla tai rajata esimerkiksi heinäpaaleilla. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota siihen, että lippusiima erottuu kontrastiltaan riittävän hyvin ympäristöstä, jotta se on helppo havaita. Lippusiima ei ole yksinään riittävä rajamaan turnajaiskenttää.

Turnajaisten kannustushuudot, taustatarina ja juonnot on hyvä olla katsojien saatavilla myös kirjallisena selkokielellä. Ne voidaan liittää esimerkiksi osaksi tapahtuman käsiohjelmaa. Kuvailutulkkauksena tai viittomakielellä saatavilla oleva tieto lisää saavutettavuutta entisestään. Saavutettavuuden kannalta arvokasta olisi mahdollisuus tutustua etukäteen turnajaiskenttään, varusteisiin ja hevosiin. Alueen ja esineiden hahmottaminen ovat tärkeitä sekä tapahtuman kävijöille että heidän tulkeilleen. Tapahtuman järjestäjien mukaan turnajaiskatsomoon olisi pyydettyä mahdollista varata paikka tietokonetta käyttävälle kirjoitustulkille. Kirjoitustulkkia varten katsomoon tulee varata pöytä, tuoli tulkille sekä sähköpistoike kannettavaa tietokonetta varten.

Turnajaisten äänimaailmaan on syytä kiinnittää huomiota. Yleisön huudattajille on hyvä varata äänentoistolaitteet, jotta koko yleisö kuulee heidät ja pääsee mukaan tunnelmaan. Kaiuttimet tulee säätää sopivalle voimakkuudelle ja suunnata niin, ettei-

vät ne osoita suoraan yleisöön. Savun ja räjähdde-efektien käytöstä tulee tiedottaa yleisölle etukäteen, jotta kaikki osaavat niihin varautua. Osaan turnajaiskentän katsomosta voidaan asentaa induktiosilmukka. Induktiosilmukasta tulee tiedottaa ennen tapahtumaa ja induktiosilmukan kuuluvuusalue tulee induktiosilmukasta kertovilla symboleilla (Kulttuurikaikille -palvelu 2009a).

Mahdollisuudesta silittää hevosia turnajaiset jälkeen olisi ollut hyvä tiedottaa kuulutuksin ja kirjallisesti. Myös hevosten turnajaiskentältä poistumisväylän tyhjentämisestä olisi pitänyt antaa selkeämpi ääni-ilmoitus tai varata enemmän järjestyksenvalvoja yleisömassan ohjaamiseen.

10 PALOTURVALLISUUS

Tapahtuman aikana Linnanpuistossa on myös viikinki- ja keskiaikaleiri, jossa asuu ihmisiä tapahtuman ajan aikakausille ominaiseen tyyliin majoittuneina. Leiriytyjillä on myös mahdollista tehdä avotulia niille erikseen osoitetuille paikoilla. Leiriytyjien tulien lisäksi avotulta käytetään myös osassa ravintoloista ja käsityöläisten kojuista, esimerkiksi seppien ahjoissa.

Turvallisuuden kannalta on tärkeää, että avotulia ei sijoiteta kulkuväylille tai niiden välittömään läheisyyteen. Nuotioalueen tulee olla riittävän suuri ja se tulee selvästi. Saavutettavuutta koskevassa tiedotuksessa on hyvä ilmoittaa etukäteen, että tapahtumassa käsitellään avotulta, mistä aiheutuu savua ja palaneen hajua.

Tapahtuma-alueella ei ole palohälyttimiä. Turvallisuussuunnitelman mukaan palon sattuessa järjestyksenvalvojat ilmoittavat tilanteesta Punaisen Ristin päivystykseen ja järjestyksenvalvojen esimiehelle Raimo Lumialle, joka antaa toimintaohjeet. Hän raportoi hätätilanteet turvallisuuspäällikölle (Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010a). Tapahtuma-alueen tyhjentämisestä kriisitilanteesta oli tapahtuman turvallisuusjohdossa kahta eri näkemystä. Järjestyksenvalvojen esimiehen mielestä kuulutettavat kehotukset poistua alueelta aiheuttavat paniikkia, mutta tapahtuman turvallisuuspääl-

liikkö aloittaisi väen poistamisen alueelta nimenomaan kuulutuksilla (Lumia 2010; Leimu 2010). Toimintatapa tulee sopia yhtenäiseksi hyvissä ajoin ennen tapahtumaa, jotta toiminta onnettomuustilanteessa on tehokasta ja yhteneväistä.

11 LAINATTAVAT APUVÄLINEET

Tapahtumassa ei ole lainattavia apuvälineitä. Tällaisia apuvälineitä voisivat olla esimerkiksi suurennuslasit, kiikarit, rollaattorit, pyörätuolit, kannettavat kevyet tuolit, lastenrattaat ja taskulamput. Lisäksi kaikille esillä olevat kohokartta alueesta tai mukaan lainattavat kappaleet helpottavat tapahtuma-alueen hahmottamista. Lisätietoa kohokarttojen teettämisestä saa esimerkiksi Näkövammaisten keskusliitosta (Näkövammaisten Keskusliitto ry 2010) ja Näkövammaisten kirjasto Celiasta (Erikoiskirjasto Celia 2010).

Lainattavien apuvälineiden tarjoaminen helpottaisi eri käyttäjäryhmien mahdollisuutta nauttia täysipainoisesti tapahtumasta. Tärkeää apuvälineiden löytymisen kannalta on selkeä tiedottaminen ennen tapahtumaa. Lainattavissa olevat apuvälineet tulee listata internet-sivuille samalle sivulle muiden saavutettavuustietojen kanssa. Lainattavista apuvälineistä tulee olla maininta myös tapahtuman painetussa, asiakkaille jaettavassa käsiohjelmassa. Osa lainattavista apuvälineistä on hyvä olla saatavilla heti sisäänkäynnillä (pyörätuolit ja lastenrattaat). Näiden apuvälineiden lainauksen voisi keskittää tapahtuman esteettömälle sisäänkäynnille. Loput apuvälineet voisivat olla lainattavissa tapahtuman infopisteestä.

12 TULKKAUSPALVELUT JA VIITTOMAKIELISET PALVELUT

Viittomakielisten palveluiden tarjoaminen mahdollistaa viittomakielisten asiakkaiden täysipainoisen osallistumisen tapahtumaan. Esitysten tulkkaminen viittomakielelle voi tarjota lisää sisältöä kaikille asiakkaille, kun he voivat seurata tulkin eläytymistä. Viittomakielisistä palveluista tulee tiedottaa selvästi tekstillä ja tunnuskuvalle muiden

saavutettavuustietojen yhteydessä. Palveluista kannattaa myös tiedottaa suoraan kohderyhmälle esimerkiksi järjestöjen kautta.

Tapahtumassa ei ollut viittomakielisiä opastettuja kierroksia tai viittomakielelle tulkattuja esityksiä. Vuonna 2010 tapahtuman ohjelmavastaavana toiminut Carita Rantala suhtautui kuitenkin varovaisen positiivisesti mahdollisuuteen järjestää tapahtumaan tulkkaus viittomakielistä ryhmää varten tapahtuman järjestäjän kustannuksella (Rantala 2010).

Tulkkauksen järjestämisessä tulee ottaa huomioon mahdollisuus tutustua tapahtumapaikkaan ja esitysten sisältöön etukäteen. Tulkille tulee varata tuoli, joka on hyvin valaistussa ja näkyvässä paikassa. Mikäli esitys kestää pitkään, on tapana käyttää useampaa tulkkia. Suomessa viittomakielen tulkkausta voi tilata välityskeskuksista tai suoraan tulkkauspalvelua tuottavilta yrityksiltä (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2010). Tulkkauspalveluiden järjestämisessä kannattaa olla yhteydessä myös alan koulutusta tarjoaviin oppilaitoksiin.

13 SAAVUTETTAVUUS STRATEGIOISSA

Hyvän saavutettavuuden edellytyksenä on, että kulttuuripalvelujen tuottajat ja rahoittajat sekä rahoituksesta vastaavat päättäjät ovat tietoisia olemassa olevista esteistä ja keinoista näiden poistamiseksi. Useimmiten esteiden olemassaolo johtuu tietämättömyydestä ja tahattomista asenteista. Rahoituspäätöksiä tehtäessä ja palveluja tuotettaessa ei välttämättä oteta huomioon, että kulttuuripalvelujen käyttäjät liikkuvat, toimivat, käyttävät aistejaan ja käsittelevät tietoa monin eri tavoin ja että kaikki potentiaaliset käyttäjäryhmät tulisi ottaa huomioon.
(Opetusministeriö 2006, 7.)

Tapahtumaa järjestävän yhdistyksen hallituksessa suhtaudutaan innolla ja positiiviselle asenteella tapahtuman saavutettavuuden kehittämiseen. Osoituksena halusta kehittää tapahtuman saavutettavuutta toimii tämän opinnäytetyön rahoituksen hakeminen ja työn teettäminen. Toiminnanjohtaja Hallanvaara toteaa, että saavutettavuus-

den kehittäminen auttaa myös perustelemaan Keskiaikamarkkinoiden paikkaa osana Hämeenlinnan tapahtumakenttää (Hallanvaara 2010).

Henkilökunnasta ei ole nimetty saavutettavuusvastaavaa, vaan kaikkien talkoolaisten toivotaan ottavan vastuuta saavutettavuudesta. Haastatteluiden perusteella ihmisiksi, joihin oltaisiin yhteydessä saavutettavuutta koskevista kysymyksistä, nimettiin toiminnanjohtaja Sanni Hallanvaara, yhdistyksen puheenjohtaja Anne Veinola ja turvallisuuspäällikkö Olli Leimu. Yhdistyksen hallitukselle, toiminnanjohtajalle tai talkooväelle ei ole järjestetty saavutettavuutta käsittelevää koulutusta.

Henkilökunnan antama ensivaikutelma ja palvelualttius ovat tapahtuman kävijöiden kannalta ensiarvoisen tärkeitä. Ystävällinen asenne ja avun tarjoaminen jättävät tapahtumasta kävijälle positiivisen kuvan. Talkoolaisten työlistalle oli merkitty esteettömyydestä vastaaviksi Hauhon urheilukalastajat. Ryhmän jäsentä haastateltaessa kävi kuitenkin ilmi, että hänellä ei tuntunut olevan käsitystä siitä, mitä työhön voisi sisältyä eivätkä he olleet saaneet työhön perusteellista ohjeistusta (Hauhon urheilukalastajien edustajan haastattelu 2010).

Tapahtuman vuoden 2010 toimintasuunnitelmassa saavutettavuutta sivutaan seuraavasti:

Tapahtuma on ollut jo muutaman vuoden ajan esteetön ja sen saavutettavuutta tutkitaan ja kehitetään edelleen mm. saadun opetusministeriön avustuksen rahoittamana. (Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010e.)

Saavutettavuuden kehittämiselle ei ole varattu omaa budjettiaan talousarviosta, yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan Anne Veinolan mukaan sen on ajateltu sisältyvän markkina-alueen rakenteisiin. Veinolan mukaan saavutettavuus- ja esteettömyyskysymyksille ei ole omaa tavoiteohjelmaa toteutusaikatauluineen lukuun ottamatta tätä saavutettavuuskartoitusta. (Veinola 2010.) Tapahtuma-alueen saavutettavuudesta ei ole erikseen mainintaa turvallisuussuunnitelmassa (Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010a).

Yhdistyksen hallitus on tehnyt tapahtuman tiimoilta yhteistyötä Hämeen vammaisneuvoston kanssa vuodesta 2008 (Veinola 2010). Tapahtumasta annettavaa palautetta varten on olemassa Keskiaikamarkkinoiden internet-sivuilla oma sivunsa ja lomakkeensa. Talkoolaisille järjestetään tapahtuman jälkeen palautetilaisuus. Tapahtumassa on myös toteutettu erilaisia kävijätutkimuksia jo muutaman vuoden ajan (Veinola 2010). Vuonna 2010 tapahtumassa kerättiin asiakaspalautetta kävijähaastatteluilla. Suullista palautetta tapahtumasta pystyi kartoituksen aikana antamaan esimerkiksi infopisteen työntekijöille.

Palautteet ja niihin mahdollisesti annetut vastaukset kerätään yhteen, arkistoidaan ja annetaan tiedoksi yhdistyksen hallitukselle ja muille tapahtuman suunnitteluun aktiivisesti osallistuville. Seuraavan vuoden tapahtumaa tehtäessä edellisen vuoden palautteet käydään läpi ja niiden pohjalta tehdään tarvittavat muutokset järjestelyihin. (Veinola 2010.)

13.1 Kehittämisehdotukset

Tapahtuman saavutettavuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että saavutettavuudesta vastaaminen on tietyn henkilön vastuulla, joka on myös saanut koulutusta saavutettavuudesta. Kun saavutettavuus on kaikkien vastuulla, se helposti hautautuu muiden työtehtävien jalkoihin. Tällöin se ei ole oikein kenenkään vastuulla, vaan sitä mietitään satunnaisesti, kun ehditään.

Saavutettavuudesta vastaava henkilö tulisi ottaa kiinteästi mukaan kaikkeen tapahtuman suunnitteluun, jotta saavutettavuusnäkökulma osattaisiin ottaa huomioon kaikilla osa-alueilla alueen rakentamisesta ohjelmien toteuttamiseen. Saavutettavuudesta vastaaminen ei kuitenkaan tarkoita sen toteuttamista yksin, vaan edellyttää positiivista asenneilmapiiriä ja kaikkien mukana olevien sitouttamista kaikille yhteisen tapahtuman järjestämiseen.

Talkoolaisille suunnattu säännöllinen, käytännönläheinen ja kaikille avoin koulutus auttaa parantamaan tapahtuman saavutettavuutta. Omakohtaisen kokemuksen kautta ymmärtää paremmin esimerkiksi pyörätuolilla tapahtumassa liikkuvan asiakkaan näkökulmaa. Kuitenkaan saavutettavuutta koskevia ratkaisuja ei tule perustaa aino-

astaan omille kokemuksille, vaan kannattaa kysyä neuvoa esimerkiksi alan järjestöiltä. Tapahtuman hallituksen ja talkoolaisten saavutettavuuskoulutuksen tulee olla osa yhdistyksen toimintasuunnitelmaa ja talousarviota.

Koulutuksen järjestämiseen voi kysyä apua esimerkiksi eri vammaisjärjestöiltä ja Valtion taidemuseon Kulttuurikaikille -palvelusta. Koulutuspäivät voidaan myös järjestää yhteistyössä muiden Hämeenlinnan alueen kulttuuritapahtumien ja -toimijoiden kanssa, jolloin koulutuksesta hyötyy mahdollisimman moni. Koulutuksen yhteydessä voidaan keskustella myös voimavarojen yhdistämisestä saavutettavuutta parantavien apuvälineiden ja esimerkiksi luiskien hankinnassa. Hämeen keskiaikamarkkinoiden henkilökuntaa tulee myös rohkaista tutustumaan saavutettavuutta koskevaan materiaaliin, kuten Kulttuurikaikille -palvelun internet-sivuihin ja tähän saavutettavuuskar-toitukseen.

Saavutettavuuden kehittäminen tulee jatkossakin sisällyttää toimintasuunnitelmaan. Lisäksi saavutettavuuden kehittämiselle tulee varata oma budjettinsa talousarviosta, jolloin käytössä on selvästi vain saavutettavuutta varten korvamerkittyä rahaa. Saavutettavuuden kehittämisestä tulee laatia oma toimenpidesuunnitelmansa selkeine toteutusaikatauluineen ja kustannusarvioineen. Saavutettavuus tulee ottaa huomioon myös tapahtuman turvallisuussuunnitelmaa laadittaessa.

Tapahtuman saavutettavuuden kehittämistä auttaa yhteistyö eri asiakasryhmiä edustavien järjestöjen kanssa. Paikallisista toimijoista voi koota tapahtumalle ohjausryhmän, jonka kanssa pidetään säännöllisesti tapaamisia tapahtuman suunnittelun aikana, käydään läpi tapahtuma-alue ja kerätään palautetta tapahtuman jälkeen. Järjestöjen kautta voidaan myös tiedottaa tapahtuman palveluista niiden jäsenistölle.

Kävijöitä tulee edelleen rohkaista suullisen palautteen antamiseen tapahtumasta. Säännöllisten kävijätutkimusten toteuttaminen myös tulevaisuudessa on yksi hyvä tapa suullisen palautteen keräämiseen. Tapahtuma-alueella olisi hyvä olla myös vähintään yksi piste, jossa asiakkaat voisivat helposti ja vapaamuotoisesti antaa kirjallista palautetta tapahtumasta. Mahdollisuuden tällaiseen tarjoaisi esimerkiksi yhteen tai kahteen paikkaan ”kirjurinpulpettiin” alueelle sijoitettu vieraskirja, johon terveisiä,

kiitoksia ja toiveita voi kirjata. Vieraskirjaa ei saa sijoittaa liian korkealle alustalle ja alustan alla tulee olla pyörätuolia käyttävien asiakkaiden tarvitsemaa vapaata polvitiilaa. Pöydän ääressä voi istua myös pyörätuolissa, jos sen alla on vapaata tilaa leveyssuunnassa 900 mm, korkeussuunnassa 670 mm ja syvyysuunnassa 600 mm. Sopiva pöydän korkeus on 750–800 mm. (Invalidiliitto 2010d.) Vieraskirja tulee suojata säältä esimerkiksi katoksella ja vieraskirjan välittömään läheisyyteen tulee sijoittaa palautepisteestä kertovat opasteet, joista ainakin toinen on silmän korkeudella.

14 KARTOITUKSEN ARVIOINTIA JA EVÄITÄ TULEVAAN

Opinnäytetyöprosessin edetessä kävi koko ajan ilmeisemmäksi, että olin haukannut melkoisen ison palan lähtiessäni kerralla kehittämään koko tapahtuman saavutettavuutta. Mikäli joku jatkossa pyytäisi minulta neuvoa saavutettavuuden kehittämistä koskevaan opinnäytetyöhön, voisin omien kokemusteni pohjalta antaa ainakin kaksi vinkkiä. Ensinnäkin, aiheen rajausta kannattaa miettiä käytettävissä olevan ajan ja omien resurssien mukaan. Esimerkiksi pelkästään tapahtuman tiedotuksen kehittämisestä saavutettavuuden näkökulmasta olisi varmasti saanut kattavan ja mielenkiintoisen opinnäytetyön. Koska oma työni koski nimenomaan tilattua, koko tapahtuman käsittävää saavutettavuuskartoitusta, en voinut pahemmin lähteä rajaamaan työn käsittelemiä osa-alueita. Kattavassa saavutettavuuskartoituksessa tietyt asiat tulee olla käsiteltyinä, vaikka se sitten tarkoittaisikin huomattavasti opinnäytetyön opintopistemäärät ylittäviä työtunteja. Lisäksi paneutumiseeni työhön ovat vaikuttaneet oma kiinnostukseni niin saavutettavuuteen kuin Hämeen keskiaikamarkkinoiden kehittämiseen. Myös tilaajan edustajien innostus ja kiinnostus työtäni kohtaan motivoivat minua. Toisena vinkkinä kehottaisin tulevia opinnäytetyön tekijöitä varaamaan riittävästi aikaa lähdekirjallisuuteen paneutumiseen heti opinnäytetyöprosessin alusta. Jos voisin aloittaa tämän taipaleen alusta, tekisin niin itsekkin. Nyt löysin osan hyvistä lähteistä vasta myöhemmässä vaiheessa, jolloin jouduin palaamaan samojen asioiden äärelle yhä uudelleen uusien näkökulmien ja tietojen löytyessä.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden saavutettavuuskartoituksen tekemisestä teki haasteellista kartoitusajan lyhytkestoisuus ja tapahtuma-alueen muutokset. Aikaa tiedon keruulle tapahtuma-alueella oli vain kolme päivää. Ensimmäisenä päivänä (perjantaina) suurin osa rakenteista ei ollut vielä paikallaan, sillä aluetta vasta rakennettiin. Näin ollen valmiin tapahtuma-alueen kartoittamiseen jäi aikaa kaksi päivää. Näidenkin päivien aikana alueella tapahtui muutoksia. Talkoolaiset, myyjät, kävijät ja esiintyjät vaikuttivat kaikki omalta osaltaan siihen, että rakenteita siirrettiin, korjattiin ja muutettiin tapahtuman aikana. Osa muutoksista on kirjattu myös tähän kartoitukseen (esimerkiksi esteettömien autopaikkojen osalta), mutta kaikki muutokset eivät varmasti ole tulleet tietooni. Liikuteltavien rakenteiden (esimerkiksi penkit, somisteet, opasteet) suhteen tähän työhön on siis taltioitu tapahtuma-alueen kartoitushetken todellisuus. Tapahtuma-alueen saavutettavuuden hallitsemiseksi huolella toteutetut kestävät rakenteet ja saavutettavuudesta tapahtuman aikanakin vastaava vastuuhenkilö ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Kartoituksessa todettiin, että tapahtuman saavutettavuutta koskevat tiedot eivät ole helposti asiakkaiden löydettävissä ja hyödynnettävissä. Tapahtuman saavutettavuutta koskevaa tiedotusta tulee kehittää. Tapahtumapaikkana Linnanpuisto on saavutettavuuden kannalta haasteellinen. Mukulakivillä päällystetty Kustaa III:n katu halkaisee tapahtuma-alueen. Hämeenlinnan kaupungin omistamassa puistossa haasteena on myös se, ettei alueen rakenteisiin voi tehdä pysyviä muutoksia ilman kaupungin suostumusta. Linnanpuiston saavutettavuuden kehittämiseksi kannattaakin aloittaa neuvottelut Hämeenlinnan kaupungin kanssa ja kutsua mukaan myös alan asiantuntijoita eri järjestöistä. Lisäksi kannattaa myös tiivistää yhteistyötä muiden puistoa käyttävien tapahtumanjärjestäjien kanssa.

Hämeen keskiaikamarkkinoiden kannalta saavutettavuuden kehittämisen haasteita ovat varsinkin rajallinen budjetti ja tapahtuman toteutus talkootyönä. Saavutettavuuden kehittämisen ei kuitenkaan tarvitse olla kallista. Etukäteissuunnittelu on ilmaista, samoin myönteinen asenne. Saavutettavuutta edistää myös organisaation sitoutuminen saavutettavuuden edistämiseen ja valmius kokeilla uusia ideoita, muuttaa asioita ja kysyä neuvoa tarvittaessa. (Delin 2004, 4–5.) Tapahtuman saavutettavuudesta

vastuussa olevan henkilön nimeäminen, henkilökunnan kouluttaminen ja saavutettavuusnäkökulman huomioiminen kaikessa suunnittelussa ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Mielestäni ideaalilanteessa saavutettavuuskartoitus laittaisi liikkeelle prosessin, joka johtaa siihen, että saavutettavuudesta tulee sisään rakennettu osa kulttuuritapahtumaa järjestävän tahon arvoja. Saavutettavuuden kehittäminen ei ole lyhytaikainen projekti, vaan jatkuva prosessi, jossa sen hetkistä tilannetta ja tarvittavia muutoksia arvioidaan yhä uudelleen. Mitä enemmän tietoa aiheesta hankitaan ja mitä useammin asiaan kiinnitetään huomiota, sitä enemmän saavutettavuuden huomiointi alkaa tulla luonnostaan. Tämä kuitenkin vaatii sitä, että asian käsittelemiseen ollaan valmiita käyttämään aikaa ja että suunnitelmat johtavat myös käytännön toimenpiteisiin. Kun muutokset konkretisoituvat ja henkilökunta kokee itse, miten jo pienillä muutoksilla voi vaikuttaa tapahtuman kävijän kokemukseen Keskiaikamarkkinoista, saavutettavuuden kehittäminen pysyy motivoivana. Kauniiden puheiden tasolle jäävät suunnitelmat hautautuvat nopeasti paperipinoihin ja asia unohtuu.

Jotta kynnyks saavutettavuuden kehittämiseen madaltuisi ja riski tämän työn muuttamisesta suttupaperiksi pienenisi, olen kerännyt työn liitteksi ehdotuksen Hämeen keskiaikamarkkinoiden saavutettavuuden kehittämisen aikatauluksi seuraavan viiden vuoden ajalle (Liite 1). Aikataulua ei tarvitse noudattaa orjallisesti, mutta se tarjoaa yhden toimintamallin, jota voi hyödyntää muistilistan tapaan. Eri osa-alueet kannattaa hoitaa kerralla kuntoon, jotta ne toimivat myös seuraavana vuonna. Näin eri toimenpiteet kasautuvat tehden tapahtumasta vuosi vuodelta saavutettavamman. Saavutettavuutta koskevien toimenpiteiden osalta tärkeysjärjestyksen määrittelemine on hyvin hankalaa, sillä se on aina arvovalintaa siitä, mitkä yleisön tarpeet koetaan toisia tärkeämmiksi. Liitteenä olevaa aikataulua kootessani olen pyrkinyt ottamaan huomioon tapahtuman järjestäjien resursseja, eri toimenpiteiden vaatimaa toteutusaikaa sekä sitä, että saavutettavuutta kehitettäisiin monipuolisesti eri saavutettavuuden osa-alueisiin liittyen. Kaikki saavutettavan tapahtuman eteen tehty työ on arvokasta, oli toimintajärjestys mikä tahansa.

On ollut hienoa nähdä, miten Hämeen linnan keskiaikayhdistyksessä on ryhdytty konkreettisiin toimenpiteisiin saavutettavuuden kehittämiseksi jo tämän opinnäyte-

työprosessin aikana. Sanni Hallanvaara, Juha Seppälä ja Carita Rantala kävivät kouluttautumassa Turussa ”Millainen on saavutettava kulttuuritapahtuma?” -seminaarissa syksyllä 2010. Myös yhdistyksen internet-sivujen uusiminen on tätä kirjoittaessa työn alla ja uudet sivut on tarkoitus saada valmiiksi kesäksi 2011. Lisäksi osallistuessaan Humanistisen ammattikorkeakoulun Kauniaisten kampuksella järjestettyyn opinnäytetyöseminariin 19.4.2011 Hallanvaara totesi, että Hämeen keskiaikamarkkinoiden tuottamisessa mukana olevat ovat kokeneet hyötynensä ja oppineensa paljon tämän opinnäytetyöprosessin myötä jo ennen varsinaisen työn valmistumista.

Seuraava, tärkeä askel saavutettavuuden edistämisessä on koko tapahtuman saavutettavuudesta vastaavan henkilön nimeäminen. Tämä henkilö hankkii lisää tietoa saavutettavuudesta ja järjestää Keskiaikamarkkinoita ajatellen räätälöidyn saavutettavuuskoulutuksen henkilökunnalle. Toimintasuunnitelmiin tulee jatkossa kirjata, mitä saavutettavuuden osa-alueita tänä vuonna kehitetään. Pienen budjetin talkootapahtumassa kaikkea ei voi eikä tarvitse saada aikaan yhdessä vuodessa. Pääasia on, että saavutettavuuden kehittämiseen on olemassa suunnitelma joka vuoden konkreettisista toimenpiteistä. Saavutettavuudesta vastaavan henkilön tehtävänä on myös valvoa kehittämistavoitteiden toteutumista.

Saavutettavuudesta vastaavan henkilön avuksi tulee rekrytoida mielestäni 5–10 talkoolaista. Nämä talkoolaiset perehdytetään saavutettavuuteen liittyviin kysymyksiin yhteisellä koulutuksella. Talkoolaiset auttavat mahdollisesti ennen tapahtumaa esimerkiksi tarvittavien rakennelmien hankkimisessa. Tapahtuman aikana talkoolaisten kanssa voidaan sopia listan saavutettavuuteen liittyvistä asioista, joiden toimivuutta alueella tarkkaillaan. Tarkistuslistan pohjana kannattaa hyödyntää esimerkiksi Kulttuurilla kaikille -palvelun lyhyttä tarkistuslistaa tapahtumanjärjestäjille (Kulttuurilla kaikille -palvelu 2011c). Näin epäkohtiin voidaan saavutettavuudesta vastaavan henkilön johdolla puuttua jo tapahtuman aikana mahdollisuuksien mukaan.

Työvoimaresurssien lisäksi saavutettavuuden kehittämiseen tulee myös taloudellisia resursseja eli rahaa. Vuosittain kehittämiseen budjetissa erikseen varattu summa tulee arvioida suhteessa toteutettaviin toimenpiteisiin. Talkoohengellä ja kekseliäi-

syydellä saa aikaan paljon, mutta saavutettavuuteen pitää olla valmiutta panostaa myös taloudellisesti. Huolella harkitut kertahankinnat (esimerkiksi kestävät määräysten mukaiset luiskat) tuovat iloa tapahtuman kävijöille monena vuonna eikä asioita tarvitse tehdä itse alusta lähtien tai korjailla joka vuosi.

Kulttuuritapahtumien ja -palveluiden saavutettavuuden kehittämistyöhön voi hakea rahoitusta muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Opetusministeriö myöntää vuosittain avustusta esimerkiksi vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen sekä monikulttuurisuuden tukemiseen ja rasismivastaiseen työhön. Lisäksi kannattaa seurata haussa olevia erityisavustuksia, jollaisia vuonna 2010 myönnettiin muun muassa kulttuurin saavutettavuuden selvityshankkeisiin ja alueellisten saavutettavuusneuvontojen kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011.)

Vaikka mahdollisuutta laajan kartoituksen tekemiseen ei tällä hetkellä olisikaan, saavutettavuuden tilaa esimerkiksi kulttuuritapahtumassa voi tutkia itse muun muassa hyödyntämällä Kulttuuria kaikille -palvelun tarjoamia tarkistuslistoja (Kulttuuria kaikille -palvelu 2011b). Asiakaspalautteen kerääminen on myös aina hyvä tapa saada näkökulmia toiminnan kehittämiseen. Kulttuuritapahtumienkin kohdalla laaja yhteistyö eri asiakasryhmien edustajien kanssa on suositeltavaa. Esimerkiksi ulkoilmatapahtuman toimivuudesta voi kerätä huomioita niin liikuntavammaisten, sokeiden, kuurojen, eläkeläisten, perheiden kuin maahanmuuttajienkin etujärjestöiltä. Kohderyhmien kanssa toimittaessa on kuitenkin muistettava, että he tarkastelevat asioita ennen kaikkea oman kokemuksensa kautta. Objekttiivisen ja asiantuntevan näkemyksen tapahtuman saavutettavuudesta saa varmimmin tilaamalla kartoituksen koulutetulta kartoittajalta.

Saavutettavuuden kehittäminen kulttuuritapahtumissa avaa tapahtumalle mahdollisuuksia tavoittaa uusia yleisöjä. Harva meistä selviää läpi elämän, ilman, että joutuu jossain vaiheessa turvautumaan muun muassa liikkumisen, näkemisen tai kuulemisen apuvälineisiin. Esimerkiksi suurten ikäluokkien lisääntyessä yhä suurempi osa kulttuuritapahtumien potentiaalisesta yleisöstä osaa arvostaa saavutettavaa, helposti osallistuttavaa kulttuuritapahtumaa. Suomi myös kansainvälistyy kovaa vauhtia. Saa-

vutettava kulttuuritapahtuma on kaikille helposti osallistuttava, mikä on oikein markkinoituna melkoinen kilpailuvaltti. Panostaminen saavutettavuuteen on siis paitsi ihmisoikeuskysymys myös sijoitus tapahtuman menestymiseen ja taloudelliseen kannattavuuteen.

LÄHTEET

- Delin, Annie 2004. Esteettömyyttä pikkurahalla. Lontoo: The Council for Museums, Archives and Libraries / Helsinki: Opetusministeriö. Vammaiset ja kulttuuri – toimikunta. Suomeksi toimittanut Taija Heinonen. Viitattu 5.5.2011.
http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_opaat/esteettomytta_pikkurahalla_opas.doc
- D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010a. Etsi kohteita. Viitattu 14.10.2010.
<http://www.suomikaikille.fi>
- D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010b. Tervetuloa Suomi kaikille – palveluun. Viitattu 14.11.2010
http://www.suomikaikille.fi/finlandforall/index.php?option=com_content&view=article&id=30&Itemid=82&lang=fi
- D4-verkosto Oy, Kynnys ry & Rullaten ry 2010c. 1977 Hämeen keskiaikamarkkinat. Viitattu 14.10.2010.
http://www.suomikaikille.fi/finlandforall/?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=102&c=resortInfo&a=1977&resortLangId=FI
- Erikoiskirjasto Celia 2010. Celia. Viitattu 23.11.2010. <http://www.celia.fi/>
- Hallanvaara, Sanni 2010. Hämeen keskiaikamarkkinoiden toiminnanjohtajan haastattelu. Hämeenlinna 20.9.2010.
- Hauhon urheilukalastajien edustajan haastattelu 2010. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010.
- Helenius, Riikka 2010. Infopisteen työntekijän haastattelu. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010.
- Hirvonen, Jaana 2010. Lipunmyyntivastaavan haastattelu. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010.
- Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010a. Hämeen keskiaikamarkkinoiden 20. – 22.8.2010 turvallisuussuunnitelma

Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010b. Kertruutin markkinakutsu. Viitattu 3.10.2010.

<http://www.keskiaikamarkkinat.net/index.php?pid=Kertruutin%20markkinakutsu>

Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010c. Keskiaikamarkkinat 2010. Viitattu 3.10.2010.

<http://www.keskiaikamarkkinat.net/index.php?pid=Keskiaikamarkkinat%202010>

Hämeen linnan keskiaikayhdistys 2010d. Kartat. Sijainti ja pysäköinti. Viitattu 4.10.2010. <http://www.keskiaikamarkkinat.net/index.php?pid=Kartat>

Hämeen Linnan Keskiaikayhdistys 2010e. Toimintasuunnitelma vuodelle 2010.

Invalidiliitto 2010a. Invalidiliitto kiirehtii YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointia. Viitattu 22.11.2010.

<http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/invalidiliitto/tiedotteet?bid=347>

Invalidiliitto 2010b. ESKEH-projekti (Esteettömyyden arviointimenetelmän ja kartoituslomakkeen kehittäminen). Viitattu 24.11.2010.

<http://www.eesteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh->

[projek-](http://www.eesteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh-)

[ti_esteettomyyden_arviointimenetelman_ja_kartoituslomakkeen_kehittaminen_](http://www.eesteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh-)

Invalidiliitto 2010c. Luiskat. Viitattu 25.11.2010. [http://www.eesteeton.fi/portal/fi/tieto-](http://www.eesteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/rakennettu_ymparisto/luiskat_portaat_ja_kasijohteet/luiskat/)

Invalidiliitto 2010d. Tuolit ja pöydät. Viitattu 5.12.2010.

<http://www.eesteeton.fi/portal/fi/tieto->

[osio/rakennettu_ymparisto/kalusteet_ja_varusteet/tuolit_ja_poydat/](http://www.eesteeton.fi/portal/fi/tieto-)

Jokinen, Elvi 2010. Järjestyksenvalvojan haastattelu. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010.

Juntunen, Reijo & Jylhä, Virpi & Laatunen, Petri & Söderholm, Maria 2010. Näkövammaistahojen testausohjeet verkkosivuille ja -palveluille. Helsinki: Näkövammaisten keskusliitto. Viitattu 14.11.2010.

<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/tietoa/esteettomyys/testohje>

Kulttuuria kaikille -palvelu 2011a. Symboleja viestintään. Helsinki: Valtion taidemuseon kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet -yksikkö Kehys. Viitattu 12.4.2011.

http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_symboleja_viestintaan

Kulttuuria kaikille -palvelu 2011b. Tarkistuslistat arvioinnin tueksi. Helsinki: Valtion taidemuseon kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet -yksikkö Kehys. Viitattu 12.4.2011.

http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_tarkistuslistat_arvioinnin_tueksi

Kulttuuria kaikille -palvelu 2011c. Tarkistuslista tapahtumajärjestäjälle. Helsinki: Valtion taidemuseon kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet -yksikkö Kehys. Viitattu 12.4.2011.

http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tarkistuslistat/tapahtuman_jarjestaminen_tarkistuslista.pdf

Kulttuuria kaikille -palvelu 2011d. Koulutukset. Helsinki: Valtion taidemuseon kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet -yksikkö Kehys. Viitattu 12.4.2011.

http://www.kulttuuriakaikille.info/palveluita_tarjolla_koulutukset

Kuuloliitto ry 2009. Induktiosilmukka. Viitattu 25.11.2010.

<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/apuvalineet/induktiosilmukka/>

Laak, Timo 2006. Saavutettavaa typografiaa. Osa 1. Viitattu 14.10.2010.

<http://saavutettava.fi/artikkelit/saavutettavaa-typografiaa-osa-1/>

Leimu, Olli 2010. Re: Keskiaikamarkkinoiden saavutettavuudesta. Email sara.peltola@hotmail.fi 29.10.2010.

Lumia, Raimo 2010. Järjestyksenvalvojien esimiehen haastattelu. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010

Näkövammaisten Keskusliitto ry 2010. Kirjapainopalvelut. Viitattu 23.11.2010.

<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/tiedons/palvelutnakovammaisille/kirjapaino>

Oikeusministeriö, 1999. Suomen perustuslaki (11.6.1999/731). Viitattu 10.4.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Opetusministeriö 2006. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus – Opetusministeriön toimienpideohjelma 2006 – 2010. Opetusministeriö: Opetusministeriön julkaisuja 2006:6.

Opetusministeriö 2009. Päättös Dnro 107/622/2009.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriin ja taiteeseen liittyvät avustukset. Viitattu 12.4.2011.

<http://www.minedu.fi/OPM/Avustukset/Kulttuuri?lang=fi>

Pekkanen, Anitta 2010. Lipunmyyntipisteen työntekijän haastattelu. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010.

Pesola, Kirsti 2010. Esteettömyysopas. Mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisuja O.39., 2009.

Ranki, Kirsi 2010. Infopisteen työntekijän haastattelu. Hämeenlinna: Hämeen keskiaikamarkkinat 22.8.2010.

Rantala, Carita 2010. Saavutettavuuskartoituksesta. sara.peltola@hotmail.fi 13.10.2010

Refsnes Data 2010. HTML <!DOCTYPE> Declaration. Viitattu 5.12.2010.

<http://www.w3schools.com/>

Ruskovaara, Anna (toim.) & Rissanen, Hanna-Leena & Rasa, Jukka & Seppälä, Juha & Laakso, Jukka 2009. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Helsinki: Invalidiliitto. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009.

Salovaara, Sari 2010. Apua saavutettavuutta koskevaan opinnäytetyöhön. Email sara.peltola@hotmail.fi 6.10.2010.

Selkokeskus 2010. Tervetuloa Selkokeskuksen yleiskielisille sivuille. Viitattu 23.11.2010. <http://www.papunet.net/selkokeskus/>

Seppälä, Juha 2009. Näkövammaisten erityistarpeet festivaaleilla ja erilaisissa ulkoilmatapahtumissa. Helsinki: Näkövammaisten keskusliitto. Viitattu 5.12.2010. http://www.kulttuuriakaille.fi/doc/tietopaketit_ja_oppaat/nakovammaisten_erityistarpeet_festivaaleilla_ohjeistus.pdf

Stolt, Anne (koonnut) 2009. Taitto-ohjeita luettavuuden parantamiseksi. Helsinki: Valtion taidemuseon kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet -yksikkö Kehys. Viitattu 5.5.2011.

http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tietopaketit_ja_oppaat/taitto_ohjeita_luettavuuden_parantamiseksi.pdf

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2010. Tulkkauspalvelu. Viitattu 26.11.2010.

<http://www.tulkit.net/tulkkivalitys/>

Suomen YK-liitto 2009. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Somero: Sälekarin kirjapaino Oy.

Svensson, Elisabeth & Oderstedt, Ingemar & Landberg, Anna 2003. Museo kaikille. Pohjoismainen esteettömyys- ja saavutettavuusopas. Suomenkielinen toimitus Sari Salovaara. Helsinki: Valtion taidemuseo, Taidemuseoalan kehittämissyksikkö KEHYS.

The World Wide Web Consortium (W3C) 2010. Markup Validation Service. Viitattu 5.12.2010. <http://validator.w3.org/>

Valtion taidemuseo Ateneum 2010. Saavutettavuus. Viitattu 4.10.2010.

<http://www.ateneum.fi/default.asp?docId=12459>

Veinola, Anne 2010. VS: Keskiaikamarkkinoiden saavutettavuudesta. Email sara.peltola@hotmail.fi 12.11.2010.

Yhdenvertaisuussuunnittelun suositus- ja opastyöryhmä 2010. Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriö: Sisäasiainministeriön julkaisut 10/2010.

LIITTEET

Liite 1: Ehdotus saavutettavuuden kehittämisen aikatauluksi

1. VUOSI (2011)

- Saavutettavuudesta vastaavan henkilön nimeäminen
- Suositusten mukaiset luiskat ja niitä yhdistävä ylityspaikka Kustaa III:n yli
- Ei rakennelmia kulkureiteille
- Internetsivujen uudistaminen, mm. saavutettavuudesta kertova sivu
- Suomikaikille.fi -tekstin muokkaaminen
- Esteetön sisäänkäynti ja sinne selkeä ohjeistus (tiedotus ja opasteet)
- Tapahtumatuotannon ydinporukan (hallitus yms.) kouluttaminen

2. VUOSI

- Saavutettavuus toimintasuunnitelmaan, talousarvioon ja turvallisuus-suunnitelmaan
- Aloitetaan jo syksyllä neuvottelut Hämeenlinnan kaupungin kanssa (puiston esteettömyys, parkkitilan puute)
- Säännöllisen yhteistyön aloittaminen paikallisten järjestöjen kanssa, suunnitteluapu ja palaute (vammais-, eläkeläis- ja lapsiperhejärjestöt jne.)
- Suositusten mukaisten esteettömien käymälöiden selvittäminen ja esteettömän sijoittelun varmistaminen
- Opasteet (kirjasin, symbolit, asettelu)
- Turnajaisten katsomot kuntoon (riittävästi paikkoja, omat katsomot pyörällisiä apuvälineitä käyttäville asiakkaille ja lapsille)

3. VUOSI

- Myyjien, ravintoloitsijoiden, esiintyjien jne. kouluttaminen ja opastaminen
- Selkeät kuulutukset, enemmän kaiuttimia alueella

- Esteetön kulku info- ja ensiapupisteessä
- Käsiohjelma, monisivuinen ja selkeä, mukaan saavutettavuustietoa
- Telttojen ja tapahtuma-alueen valaistuksen parantaminen
- Turnajaisten äänimaailma: huudattajille mikrofonit, kaiuttimien suunnattaminen

4. VUOSI

- Lastenhoitopiste
- Kaikkien talkoolaisten kouluttaminen
- Hinnastojen luettavuus ja selkeys
- Tapahtumabussi rautatieasemalta tms. mahdollisuus julkisiin
- Esteettömälle sisäänkäynnille lipunmyyntikojut, joiden äärelle pääsee pyörätuolilla (vapaa jalkatila pöytälevyn alla)
- Tapahtuma-alueelle ohjaavia opasteita suurten kulkuväylien läheisyyteen

5. VUOSI

- Tietoisku: luettavuus ja saatavuus internet-sivuilta
- Lainattavien apuvälineiden saatavuus ja tiedotus: lastenrattaat, pyörätuolit, taskulamput jne.
- "Olet tässä" -merkinnät suurtulosteisiin
- Opastettujen kierrosten järjestäminen
- Henkilökunnan kielitaidon kartoittaminen, viittomakielisen henkilökunnan rekrytointi
- Viittomakielinen yleisesittely tapahtumasta internet-sivuille

Liite 2: Toimintasuunnitelma vuodelle 2010

HÄMEEN LINNAN KESKIAIKAYHDISTYS RY

TOIMINTASUUNNITELMA VUODELLE 2010

Hämeen linnan keskiaikayhdistys ry:n tarkoituksena on herättää ja ylläpitää kiinnostusta hämäläiseen, suomalaiseen ja pohjoismaiseen keskiaikaiseen kulttuuriin ja elämäntapaan. Yhdistyksen tärkeimpänä toimintamuotona on Hämeen keskiaikamarkkinat -tapahtuman järjestäminen Hämeenlinnassa vuosittain elokuun puolivälin jälkeen.

Markkinat vuonna 2010

Vuonna 2010 markkinat järjestetään 12. kerran, pe–su 20.–22.8. Jälleen jo viikolla ennen varsinaisia markkinoita järjestetään seudulla muuta keskiaikaishenkistä ohjelmaa kuten konsertteja ja erilaisia koululaistapahtumia. Näistä vastaavat alueen muut toimijat ja markkinoiden yhteistyökumppanit, mutta tapahtumat suunnitellaan ja koordinoidaan yhdessä Hämeen linnan keskiaikayhdistyksen kanssa.

Markkinoiden keskuspaikkana on edellisten vuosien tapaan Linnanpuisto ja markkinat toteutetaan yleispiirteissään aikaisempien vuosien tapaan. Asiakaspalautteen perusteella ohjelman uudistumiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Lasten läänitys omine työpajoineen ja ohjelmineen on edelleen tärkeä painopistealue. Uutuutena kokeillaan lapsille suunnattuja ohjelmallisia pitoja aikuisten pitojen malliin. Perjantai-iltapäivänä markkinatorille on ilmainen sisäänpääsy, mutta lauantaina ja sunnuntaina toritullialueelle on kuten ennenkin pääsymaksu. Osa erillisistä esityksistä ja tapahtumista tulee olemaan maksullisia. Tapahtuma on ollut jo muutaman vuoden ajan esteetön ja sen saavutettavuutta tutkitaan ja kehitetään edelleen mm. saadun opetusministeriön avustuksen rahoittamana.

Tapahtuman markkinointi, tiedotus ja yhteistyökumppanit

Tapahtuman markkinointia kehitetään edelleen mm. tutkimalla lippujen ennakkomyyntin ja tapahtumamarkkinoinnin ulkoistamista. Ilmoitusmarkkinointia kohdennetaan määrätietoisemmin tietyille alueille kuten Pirkanmaalle ja pääkaupunkiseudulle. Toinen keskeinen kehityskohde on markkinointi suoraan yrityksille, missä hyvänä apuna on yhdistyksen elävöittäjätoiminta. Markkinointia tehdään myös yhä kiinteämmässä yhteistyössä seudun muiden matkailualan toimijoiden kanssa.

Tiedottamisen päävälineenä ovat yhdistyksen internet-sivut. Mm. talkoolaisille ja torimyyjille tarkoitettu informaatio on kokonaisuudessaan luettavissa verkkosivuilla. Sivujen käyttöä tapahtuman markkinointiin kehitetään edelleen. Samalla jatketaan erilaisten yhteisömarkkinoinnin keinojen (mm. Google, Twitter, Facebook, blogit) tutkimista.

Yhteistyötä alueen museoiden, Hämeenlinnan kaupungin, Hattulan kunnan ja seurakunnan sekä seutukunnan muiden organisaatioiden, tapahtumanjärjestäjien ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa jatketaan ja siihen etsitään uusia muotoja. Tavoitteena on luoda Keskiaikamarkkinoista sateenvarjotapahtuma, jonka yhteydessä eri toimijat järjestävät omaa ohjelmaansa yhteistyössä Hämeen linnan keskiaikayhdistyksen kanssa. Uusia yhteistyökumppaneita etsitään myös maamme rajojen ulkopuolelta, mm. Baltiasta ja Skandinavian maista.

Talous ja varainhankinta

Keskiaikamarkkinoiden pääasiallisena tulonhankintamuotona ovat pääsymaksut. Erilaiset avustukset ovat myös

edelleen tärkeitä yhdistyksen taloudelle. Elävöittäjätoiminta on ollut huomion arvoinen osa yhdistyksen varainhankintaa, mutta sen tuotto on vaihdellut suuresti vuosittain. Vapaaehtoisuuteen perustuvan luonteensa puolesta elävöittäjätoiminnan kehittäminen on haasteellista.

Tapahtumalle etsitään jatkuvasti pitkäaikaisia sponsoreita, joiden kanssa voitaisiin kehittää erilaisia, kuhunkin tarkoitukseen räätälöityjä yhteistyömuotoja. Sponsorivastikkeina toimivia tapahtumapaketteja kehitetään samalla. Myös yhteistyötä eri toimijoiden kuten Hämeenlinnan kaupungin, seutukunnan ja matkailualan yrittäjien kanssa tutkitaan.

Jäsenmaksun suuruus vuonna 2010 on 15 euroa niin henkilö- kuin yhteisöjäseniltäkin.

Organisaatio, tilat ja yhdistyksen omaisuus

Vuonna 2009 yhdistys pystyi palkkaamaan ajalle 1.4.–31.8. toiminnanjohtajan, jonka vastuulla tapahtuman tuottaminen pääosin oli. Toiminnanjohtajan apuna oli kulttuurintuottajaopiskelija, joka suoritti opintoihinsa kuuluvia palkattomia työharjoitteluja tapahtuman järjestämisen yhteydessä. Tämä osoittautui hyväksi ratkaisuksi, sillä tapahtuman koon kasvu on osoittanut useamman kuin yhden vakinaisen työntekijän olevan tarpeen kesän kiireisenä aikana. Tätä käytäntöä tullaankin jatkamaan: vuonna 2010 palkataan jälleen noin 4 kuukauden ajaksi toiminnanjohtaja ja yhtä tai kahta harjoittelupaikkaa tullaan tarjoamaan kulttuurintuotantoalan oppilaitoksille. Tapahtuma on kiinnostava myös harjoittelijoille; yleisötapahtuman järjestäminen on osa koulutusohjelman opintoja.

Markkinoiden muuta järjestelyorganisaatiota kehitetään myös edelleen. Pyrkimys on, että tapahtuman eri osaluille luodaan itsenäisesti toimivat työryhmät, jotka vastaavat toiminnastaan yhdistyksen hallitukselle ja/tai toiminnanjohtajalle. Näin hallituksen resurssit pystytään paremmin suuntaamaan tapahtuman johtamiseen ja kehittämiseen.

Talkoolaisten panos tapahtuman toteuttamisessa on keskeinen ja heille suunnattuja tapahtumia ja erilaista koulutusta esim. elävöittäjäroolin rakentamisessa tullaan lisäämään. Moniin tapahtuman järjestämiseen liittyviin työkokonaisuuksiin kuten lipunmyyntiin ja rakentamis- ja purkutöihin on viime vuosina onnistuttu löytämään hyvät yhteistyökumppanit seudun yhdistyksistä. Tätä käytäntöä tullaan jatkamaan ja laajentamaan.

Yhdistys on vuoden 2009 syksyllä vuokrannut uudet toimitilat Parolasta. Uusissa tiloissa pystytään aikaisempaa paremmin hoitamaan tapahtuman järjestelyjä. Myös varastotilojen keskittäminen yhteen osoitteeseen tulee helpottamaan käytännön asioiden hoitoa. Tiloissa pystytään myös järjestämään hyvin erilaisia talkootilaisuuksia. Toimistotilan vuokraamista esim. heinä-elokuun ajaksi lähempää markkina-aluetta tutkitaan. Keskiäikapukuja, erilaisia rakenteita ja tarvikkeita hankitaan ja teetetään tarpeen mukaan ja varojen salliessa.

Vuonna 2009 Keskiäikamarkkinat saavutti kauniin sään suosiessa kaikkien aikojen parhaan kävijämääränsä, vaikka mm. markkinointiin ja lehti-ilmoituksiin käytettiin edellistä vuotta vähemmän resursseja. Tämä osoittaa tapahtuman vakiinnuttaneen asemansa yhtenä Kanta-Hämeen suurista yleisötapahtumista. Tapahtumakonseptia hiotaan edelleen, jotta voimme tarjota yleisölle entistäkin laadukkaammat ja kiinnostavammat markkinat.

Hämeenlinnassa 24.9.2009

Hämeen linnan keskiaikayhdistys ry.

Hallitus: Aila Mäki-Kihniä (puheenjohtaja), Anne Veinola (varapuheenjohtaja, sihteeri) sekä hallituksen jäsenet Carita Rantala, Olli Leimu ja Juha Seppälä-.

Liite 3: Turvallisuussuunnitelma vuodelle 2010

1. YLEISTÄ

Hämeen Keskiaikamarkkinat –tapahtuma järjestetään Hämeenlinnassa Linnanpuistossa jo 12. kerran 20.-22.8.2009 välisenä aikana. Lisäksi osana Keskiaikamarkkinoita järjestetään oheistapahtumat Tuuloksen kirkossa 7.8.2010 kello 18 alkaen sekä Hattulan kirkossa 19.8.2010 sekä 22.8.2010. Tuuloksen tapahtuman järjestäjänä toimii Tuulos-seura sekä Hattulan tapahtuman järjestäjä Hattulan seurakunta yhdessä Hattulan kunnan vapaa-ajan toimen kanssa. Näissä tapahtumissa tukeudutaan kyseisten kirkkojen omiin turvallisuussuunnitelmiin.

Tapahtuman päävastuullisena henkilönä toimii yhdistyksen puheenjohtaja Anne Veinola. Pääsylippuja myydään tapahtuman aikana sisäänkäynneillä sekä Linnanniemen museoissa.

Tapahtumassa on omat ohjelmakohtaiset turvallisuussuunnitelmat niistä ohjelmanumeroista, jotka sisältävät erityisiä vaaraelementtejä. Näitä ovat Rohanin tallien hevosturnajaisnäytelmä, Suomen Keskiaikaseura ry:n järjestämä jousiammuntakilpailu sekä Flamma ry:n tulinäytös. Nämä turvallisuussuunnitelmat ovat tämän dokumentin liitteenä.

2 TURVALLISUUS- JA LIIKENNEJÄRJESTELYJEN PERIAATTEET

2. 1 Turvallisuus

Turvallisuusjärjestelyiden tarkoituksena on:

– torjua mahdollinen uhka, joka voi kohdistua henkilöihin, laitteisiin tai käytettäviin tiloihin.

- valvoa henkilöiden liikkumista annettujen sellaisten määräysten ja rajoitusten mukaisesti, jotka ovat turvallisuusnäkökohtien nojalla tarkoituksenmukaisia.
- estää luvaton sisäänpääsy tapahtuman tiloihin.

Tilaturvallisuuden keskeiset osa-alueet ovat:

- katsojien, esiintyjien, asiakkaiden ja henkilöstön turvallisuus.
- tapahtuman ja siihen liittyvien oheistoimintojen kannalta tärkeiden toimintojen turvallisuus.
- omaisuuden suojaaminen.

2.2 Liikenne

Kutsuvieraille, organisaatiolle, myyjille ja esiintyjille on varattu paikoitusalueet Keskuskoulun kentältä. Kulku kentälle tapahtuu Koulukadun puolelta. Lähialueen P-alueet, kadunvarret, Kaupunginpuisto, lähialueen koulujen pihat ja Linnankasarmen kenttä toimivat myös paikoitusalueina. Mahdollisille filmiryhmille ja muulle medialle on varattu pieni paikoitusalue 4H -kerhon tilojen ja minigolfradan välistä Linnanpuiston kupeesta. Reserviläiset Aliupseerit ry:n järjestyksenvalvoja, esimies Risto Jokinen (puh. 040 534 9051), varalla Raimo Lumia (puh. 0400 515 341) vastaavat linnan ulkopuolisen liikenteen ohjauksesta järjestyksenvalvojien kanssa (kts. liite järjestyksenvalvojista). Reservin Aliupseerit ry:n sekä Tampereen Nuorisoseura ry:n järjestyksenvalvojat (vastuhenkilö Aki Siniketo puh: 0400 729 4426). hoitavat myös Linnanpuiston markkina- eli tapahtuma-alueen järjestyksenvalvonnan.

2.3. Leiriytyminen tapahtuma-alueella

Tapahtuman ohjelmaan kuuluu viikinki/keskiaikaleirin rakentaminen Linnanpuistoon Vanajaveden rannalle. Tähän ohjelmanumeroon osallistujilla on myös mahdollista yöpyä teltoissa ja tehdä avotulia niille erikseen osoitetuille paikoille.

2.4. Aiempien vuosien ongelmakohdat ja onnettomuudet

Tapahtuma on järjestetty aiemmin 11 kertaa. Suurimpia ongelmia ovat aiheuttaneet ampieiset, yleisön sairauskohtaukset (osittain kuumuudesta aiheutuneet), festivaalialaidan ylipyrkijä yöaikaan vuonna 2008 ja Linnanpuiston läheisyyden vähäiset parkkitilat. Kuumuus oli suurempi ongelma silloin, kun tapahtuma vielä rajoittui Linnan vallihautojen sisäpuolelle. Puistossa puut ja teltat tarjoavat suojaa yleisölle. Lisäksi nuoriso on yöaikaan pyrkinyt festivaalialaita rikkomalla aukaisemaan kulkureittiä itselleen rannan pyörätielle.

3. TURVALLISUUSORGANISAATIO, JOHTOSUHTEET JA TEHTÄVÄT

3.1 Turvallisuusorganisaatio

Tapahtuman turvallisuuspäällikkönä toimii Olli Leimu puh. 041 506 5959. Operatiivisena johtajana toimii Anne Veinola puh. 040-869 6427. Poikkeustilanteissa toimintaa johtaa poliisi tai pelastusjohtaja.

Organisaation tehtävä:

- kulunvalvonta rajatulla alueella
- järjestyksen ylläpito tapahtuma-alueella (järjestyksenvälvojat)
- yleisön opastaminen

Eri toimipisteissä (ravintolat, turnajaiset jne.) tulee olla omat turvallisuussuunnitelmansa. Kaikilta myyjiltä ja työnäytöksen suorittajilta edellytetään osallistumisehdoissa omat sammutusvälineistöt, mikäli he käsittelevät tulta. Lisäksi sammutusvälineistöä on tapahtuman Infoteltassa.

3.2 Henkilöstön tehtävät

Suunnittelu ja valmistelu / Anne Veinola

tehtävänä on:

- vastata toiminnan suunnittelusta yhteistyössä Raimo Lumian kanssa
- vastata oman henkilöstön koulutuksesta ja tehtävien määrittämisestä
- vastata yhteistoiminnasta poliisilaitoksen, pelastuslaitoksen ja muun tapahtumaorganisaation kanssa.

Toiminnan johtaminen:

Tapahtuman turvallisuudesta vastaa operatiivinen päällikkö Anne Veinola apunaan Olli Leimu. Tapahtuman aikana heillä on tehtävänä:

- vastata yhteistyöstä poliisin, pelastuslaitoksen ja muiden sidosryhmien kanssa
- vastata sisäisestä kulunvalvonnasta sekä liikenteenohjauksesta paikoitusalueilla

Tapahtuman järjestyksenvälvojen tehtävänä on Linnanpuiston alueella

- vastata yleisen järjestyksen ylläpidosta
- vastata pääsylippujen ja kulkukorttien tarkistamisesta sisäänpääsyporteilla
- vastata yleisön ohjauksesta
- vastata yleisöalueiden kulunvalvonnasta
- hätätilanteen sattuessa ohjata hälytysajoneuvot onnettomuuspaikalle

Vartiointi:

Tapahtuma-alueella on yövartiointi perjantaista sunnuntaihin klo 20.00-8.00. Tapahtumanjärjestäjän järjestyksenvälvojat partioivat alueella kello 14.00-20.00 perjantaina, kello 10.00-18.00 lauantaina sekä kello 10.00-17.00 sunnuntaina. Lisäksi järjestyksenvälvojat partioivat sekä perjantai- että lauantai-illan iltapitojen aikana kello 18.00-24.00.

4. KOULUTUS

Kaikille organisaatioon kuuluville annetaan järjestäjän toimesta yleiskoulutusta ja tehtäväkohtaista koulutusta ennen tapahtuman alkua. Koulutuksen toteuttamisvastuu on operatiivisella johtajalla.

5. KULUNVALVONTA

Kulunvalvonta suoritetaan porteilla lipunmyynnin ja –tarkastuksen yhteydessä.

5.1 Liput ja luvat

Pääsyliput ovat keskiaikayhdistyksen omia rannekkeita, omia painotuotteita tai Linnanniemen museoista ostettuja kuitteja.

Torimyyjillä, esiintyjillä ja talkooväellä on erilliset kulkulupansa.

5.2 Lipuntarkastus, kulunvalvonta ja sisääntulotarkastus

5.2.1 Lipuntarkastus

Lipunmyyjät ja järjestyksenvälvojat tarkastavat pääsyliput kolmella lipunmyyntiportilla Linnanpuiston laidoilla. Linnanniemen museoissa lippujen tarkastamisesta vastaavat museoiden omat lipunmyyjät.

5.2.2 Kulunvalvonta

Torimyyjät, talkoolaiset sekä esiintyjät kulkevat samoista porteista, joista yleisökin.

Kulunvalvoja tarkistaa oikeuden kulkuun. Väärinkäytöksiä tai häiriöitä aiheuttavien tiedot otetaan ylös ja asiasta tehdään välittömästi ilmoitus turvallisuusvastaavalle.

6. VARTIOINTI JA JÄRJESTYKSEN PITO

Linnanpuiston alueen vartioinnista vastaa markkina-aikoina ja lauantain iltapitojen aikana Raimo Lumia puh. 0400 515 341. Hän myös ohjeistaa yövartioinnin, josta on tehty toimeksiantosopimus Linnanvartijat Oy:n kanssa.

Järjestyksenvalvojat ylläpitävät järjestystä myös tapahtuma-alueen välittömässä läheisyydessä. Tapahtumajärjestäjä vastaa organisaation varaamien alueiden järjestyksestä. Tapahtuma-alueen ravintolassa tapahtuvasta toiminnasta vastaa ravintoloitsija Jari Auramo (Latomäen viinitila) puh. 0400 537 242.

7. PELASTUSTOIMINTA

Tapahtumassa noudatetaan kaupungin pelastuslaitoksen ohjeita.

Punainen Risti päivystää koko tapahtuman ajan alueella ja heille on varattu toimitila markkinatorin yhteydessä olevasta teltasta. Päivystäjien joukossa on terveydenhuollon ammattilaisia ja koulutettuja ensiapupäivystäjiä.

Päivystyspuhelinnumero ennen tapahtumaa ja tapahtuman aikana on 050 514 2211. Päivystysajat lauantaina klo 10–18 ja klo 19–24, sunnuntaina klo 10–17.

Päivystysvalmius 3-6 henkilöä /vuoro. Ensiapupäivystyspiste sijaitsee markkinatorin laidalla sijaitsevassa Punaisen Ristin teltassa. Tämän lisäksi ensiapuryhmä muodostaa 2-3 hengen jalkapartioita, jotka ovat yhteydessä toisiinsa ja ensiapupisteeseen. Kiireellistä lääkarinhoitoa tarvitsevilla hoitotapauksissa otetaan yhteys hätäkeskus 112 ja muutoin lääkarinhoitoa tarvitsevat ohjataan hakeutumaan omatoimisesti hoitoon.

Jalkapartiointi on läsnä lauantai-illan iltajuhlissa, näiden lisäksi hevosturnajaisnäytöksissä sekä huomioi taistelunäytökset.

Lauantai-illan tuliesitysten mahdolliseen ensiapuun jalkapartio varautuu myös omalla sammutushuovalla, vesisangolla sekä palovamman jäähdytykseen tarkoitetulla palovammakitillä.

Ensiapuryhmällä on esteetön kulku alueella. Ryhmä on tarvittaessa yhteydessä tapahtuman järjestäjän puheenjohtaja Anne Veinolaan tai Olli Leimuun.

Pelastusajoneuvoilla on esteetön kulku Linnanpuiston teitä pitkin, lukuun ottamatta rantareittiä. Rantareitillä on leiriytyjien nuotioita.

7.1. Paloturvallisuus

Myyjät ja näytöksiä järjestävät vastaavat itse oman toimialueensa paloturvallisuudesta. Osallistumisehdoissa edellytetään, että jokaisella omaa tulisijaa suunnittelevalla henkilöllä/yhteisöllä on oltava mukana oma asianmukainen ja toimiva ensisammutusvälineistö. Järjestäjän puolesta on lisäksi varattu ensisammutusvälineistöjä Infoteltaan.

7.2. Toiminta hätätilanteissa

Hätätilanteen sattuessa järjestyksenvalvojat ilmoittavat tilanteesta Punaisen Ristin päivystykseen ja järjestyksenvalvojien esimiehelle Raimo Lumialle, joka antaa toimintaohjeet. Hän raportoi hätätilanteet turvallisuuspäällikölle. Järjestyksenvalvojat ja Punaisen Ristin päivystäjät on myös etukäteen ohjeistettu kunkin osa-alueen todennäköisimpien riskien varalta toimintaohjein. Hätäilmoituksen tekee tarvittaessa tapahtumapaikalla oleva järjestyksenvalvoja tai Punaisen Ristin päivystäjä. Hätäilmoitus tehdään aina ennen kuin tapahtuneesta ilmoitetaan Punaiselle Ristille tai Lumialle. Pelastuslaitoksen päivystävä palomestari toimii tarvittaessa katastrofipäällikkönä.

7.3 Luonnonilmiöiden huomioiminen

Mahdollisten äärisääilmiöiden esiintymiseen pyritään varautumaan säätilan ennakkoseurannalla sekä viranomaistiedotteiden seurannalla. Esimerkiksi myrsky- ja ukkostiedotteet ovat jatkuvassa seurannassa. Markkinatoimistossa seurataan koko tapahtuman ajan sekä sääennustuksia että säästä annettuja viranomaistiedotteita. Mikäli ne antavat aihetta, ruvetaan asianmukaisesti toimenpiteisiin. Lievimmillään toimenpiteet ovat telttojen kireyksien tarkistaminen ja myyjien varoittaminen kovan tuulen varoituksen seurauksena. Mikäli viranomaistiedote on luonteeltaan erittäin vakava (sääilmiö aiheuttaa hengenvaaraa), alue tyhjennetään yleisöstä ja mahdollinen markkinoiden jatkuminen päätetään käsillä olevan tiedon pohjalta tapauskohtaisesti. Esimerkiksi voimakas syöksyvirtaus tai erittäin voimakas raekuuro yhdistettynä ukonilmaan on tämän tyyppinen ilmiö. Päätöksen alueen tyhjentämisestä tekee hallituksen puheenjohtaja yhdessä turvallisuuspäällikön kanssa.

9. YHTEISTYÖ VIRANOMAISTEN KANSSA

Normaalitilanteissa järjestyshäiriöt ovat järjestyksenvalvojien vastuulla. Pommiuhan alla tai vastaavassa tilanteessa toimintaa johtaa poliisi. Paloti-

lanteessa tai vastaavassa toimintaa johtaa päivystävä palomestari.

10. TIEDOTTAMINEN

Poliisi ja pelastuslaitos tiedottavat oman alueensa asioista. Tapaturman sat-
tuessa ilmoitetaan asiasta myös tapahtumanjärjestäjälle. Tapahtuman oh-
jelmaan kuuluvista ilotulitteiden, räjähteiden ja vastaavien käytöstä ilmoite-
taan erikseen hätäkeskukseen. Tapahtumaorganisaation puolesta tiedotta-
vat Anne Veinola sekä Sanni Hallanvaara.

11. ORGANISAATION PUHELINLUETTELO

Organisaation puhelinluettelo on erillisenä liitteenä.

12. LIITTEET

Asemapiirros tapahtuma-alueesta
Sopimus Linnanvartijat Oy:n kanssa
Tapahtuman yleisselostus, päivitetty
Kauppiaiden ja työnäytösten tekijöiden osallistumisehdot
Turnajaisten turvallisuussuunnitelma
Jousiammuntakilpailun turvallisuussuunnitelma
Flamman tulinäytöksen turvallisuussuunnitelma
Sopimus alueen käytöstä Hämeenlinnan kaupungin kanssa
Keskiaikamarkkinoiden ohjelma, päivitetty

Liite 4: Saavutettavuuskartoituksen yhteyshenkilöt kohteessa

Sanni Hallanvaara

toiminnanjohtaja

040 865 5915

sanni.hallanvaara@yahoo.com

Anne Veinola

Hämeen Linnan Keskiäikäyhdistys

puheenjohtaja

040 548 6407

anne.veinola@designforum.fi